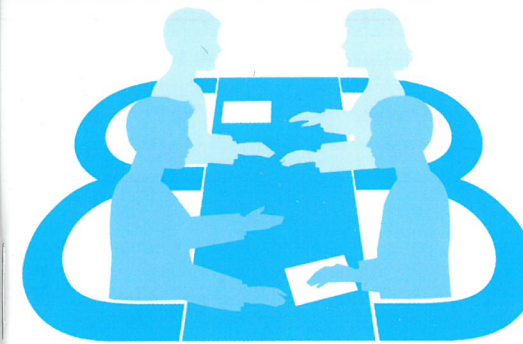

TE 6580

KB
en de NRI

Interview
Jan Mulder

Berlijn
2009

Bestuurskundige *Berichten.*

TNT Post
Port betaald

Semi-wetenschappelijk magazine van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden

Defensie

Retouradres: postbus 9555 2300 RB Leiden

23e JAARGANG - NUMMER 2 - April 2009

Ken je TOPdesk al?

Onthoud deze werkgever voor als je straks een leuke baan of afstudeerplek zoekt! Bij TOPdesk kun je jezelf zijn. Je krijgt er de ruimte om je te ontwikkelen, je ondernemersschap te tonen en je profiteert van de voordelen van een jonge, professionele cultuur.

Topdesk is gekozen tot de leukste werkgever van Nederland! Na twee jaar achter elkaar derde plek te hebben veroverd, hebben we nu de eerste plaats behaald! In het Intermediair-onderzoek naar de meest tevreden werknemers behaalde TOPdesk, van 111 werkgevers, de eerste plaats. En daar zijn we trots op! Nog trotser op de 9.6 die we scoren op 'Werksfeer'. Hieruit mogen we concluderen dat we écht de leukste werkgever van Nederland zijn!

Welke kansen wij je bieden?

Check voor de start van je carrière onze vacatures. Op onze site vind je ook goede én leuke voorbeelden van afstudeeropdrachten, mocht je nog inspiratie nodig hebben.

Neem voor meer informatie contact op met Anne of Rik van de afdeling P&O. Of stuur je sollicitatiebrief direct naar vacatures@topdesk.nl.

Martinus Nijhofflaan 2, 2624 ES Delft
t (015) 2 700 900 e vacatures@topdesk.nl

TOPdesk
www.topdesk.nl/werk

Colofon

Bestuurskundige Berichten

Semi-wetenschappelijk magazine van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden

Postbus 9555, 2300 RB Leiden

Tel. 071-5273696

Fax 071-5273979

E-mail: bil@bilboard.nl

www.BILboard.nl

Jaargang 23, nummer 2 - Maart 2009

Hoofredactie:

Roel van der Weij

Eindredactie:

Roel van der Weij

Redactie:

Jasper Hekert, Ruben Libgott, Annemieke de Roos, Stephanie Tang, Leontien Wagenaar

Lay-out:

Roel van der Weij

Aan deze editie werkten mee:

Rhoderick Adema, Meike Arets, Lisa Blanken, Janna Cheretis, Marjoleine van Egeraat, Kutsal Yesilkagit Jan Mulder, Thomas O'Neill, Mark Reijnders, Jessie Post, Ad Schoonderwoerd, Elsa Schier Charlotte Wagenaar

Advertenties:

Robbert Smakman, 071-5273696

Redactieraad:

Dr. F.M. van der Meer

Prof. dr. M.R. Rutgers

Oplage:

750 exemplaren

Abonnementen:

Leden van de B.I.L. ontvangen Bestuurskundige Berichten gratis thuis. Voor niet leden kost een abonnement €11,35 per jaar. Dit dient te worden voldaan op bankrekening 56.65.22.357 t.n.v. de B.I.L. te Leiden o.v.v. abonnement B.B.

Bestuurskundige Berichten is een uitgave van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden (B.I.L.) en verschijnt viermaal per jaar. Het is niet toegestaan zonder toestemming van de redactie op enigerlei wijze het geheel of delen van dit nummer te reproduceren. Waar redacteuren op persoonlijke titel hun mening geven is dit niet noodzakelijkerwijs die van de gehele redactie. De redactie behoudt het recht voor stukken in te korten, te wijzigen dan wel niet te plaatsen.

Druk:

Drukkerij Karstens

Hooigracht 35

2312 KN Leiden

ISSN 0920-5772

Copyright 2008 B.I.L.

Foto omslag: <http://wp.digischool.nl/lo/defensie-gaat-ronselen-op-scholen/>

Waarde lezer,

In tijden van economische malaise wordt ook de B.I.L. geconfronteerd met de harde werkelijkheid, buiten de o zo veilige muren van de faculteit waar wij vertoeven. Bedrijven zijn minder happig op onvoorwaardelijke sponsoring en de brieven van 'onze' vertrouwde ABN AMRO worden nu door ambtenaren ondertekend. Gelukkig hebben we inderdaad de overheid nog.

Die overheid staat deze editie van de Bestuurskundige Berichten centraal. Het centrale thema deze editie is de meest hiërarchische organisatie binnen de overheid; defensie. Weber ten voeten uit. Wat doet het Ministerie van Defensie? Wat zou het moeten doen? Vragen waar de Bestuurskundige Berichten een antwoord op probeert te geven. Misschien wel aanleiding tot het inruilen van je burgerleven voor een militaire carrière.

Daarnaast wordt deze editie extra aandacht besteed aan de korte reisbestemming van afgelopen januari: Duitsland. Na vier fantastische dagen wilden wij onze kennis en ervaringen graag delen met alle lezers, vandaar dat u, naast een reisverslag, ook een artikel vindt over de inrichting van het Duitse openbaar bestuur. Altijd al benieuwd geweest hoe onze oosterburen het er op bestuurslijk gebied van afmaken? Dan is dit een aanrader om te lezen!

De avonturen in Duitsland komt men ook tegen in de fotocollage, waar, voor de oplettenden onder ons, de linkerpagina zich inderdaad in Berlijn afspeelt en de rechterpagina een sfeerimpressie is van het afgelopen half jaar B.I.L.

Voorts wil ik jullie veel succes wensen met de laatste loodjes studie, welke louter spreekwoordelijk het zwaarst zijn, aangezien de aankomende zonovergoten terrassen in het Leidsche slechts een impuls kunnen zijn om herkansingen te voorkomen!

Veel leesplezier toegewenst,

Roel van der Weij
Hoofredacteur

Deze keer in Bestuurskundige Berichten:

6		Defensie in vogelvlucht
10		Problematiek van artikel 100
13		Column: Clinton
14		Nederland en de NRF
18		De week van...
20		Fotocollage
22		De bestuurlijke kaart: Duitsland
25		Column: Duitsland
26		Reisverslag Berlijn
28		Interview Jan Mulder
32		Van negen tot Vijf
34		Alumnikatern
36		Wie is wie?

Als dit jouw manier van reorganiseren is,
moet je niet bij ORMIT zijn.

Heb je wél verstandige ideeën over leiderschap, dan biedt ORMIT een waardevol vervolg op je universitaire studie. Als hèt adres op het gebied van Management Development, kun je als managementtrainee bij ORMIT rekenen op een aanpak die je aan alle kanten aanscherpt. Zo ga je twee jaar lang in een uniek managementtraineeprogramma op interim-basis aan het werk. Op uitdagende projecten bij vier toonaangevende organisaties uit ons netwerk.

Tegelijkertijd doorloop je een ontwikkelprogramma waarin coaching, intervisie en opleiding centraal staan. Daarbij ga je vanzelf deel uitmaken van de hechte community van 'ORMIT'ers', zelfs als je niet meer bij ORMIT werkt. Door deze combinatie van werken en leren, brengen we de manager in je boven. En kun je doorstromen naar een leidinggevende functie bij een van onze participanten. Dus wil je het beste uit jezelf halen, ga dan naar www.ormit.nl.

ORMIT. DEDICATED TO MAKING THE MOST OF YOUR TALENT.

In het ORMIT-netwerk participeren onder andere: ABN AMRO, Akzo Nobel, ANWB, Belastingdienst, Campina, Delta Lloyd, DSM, Equens, Essent, Fortis, GVB, ING Groep, Jaarbeurs, KLM, Ministerie van LNV, NS, Nuon, NXP, Oranjewoud, Ordina, Oxfam Novib, Philips, Pon, ProRail, Rabobank, RDW, Robeco, Sanquin, Schuitema, Shell, T-Mobile, TNT Post, Unicef, Unilever, Warchild.

In vogelvlucht door het Ministerie van Defensie

Door Roel van der Weij

Geschiedenis

Om bij de oorsprong van de Nederlandse defensie te komen moet men zo'n zes eeuwen terug gaan. In de vijftiende eeuw wordt maritieme defensie noodzakelijk ter bescherming van handel en scheepvaart. Het plaatselijke en particuliere karakter wordt in 1488 middels de Ordonnantie op de Admiraliteit, uitgevaardigd door Maximiliaan van Habsburg, vervangen door een gecentraliseerd gezag. Vanaf dat moment bestaat er een permanente marineorganisatie in de Nederlanden, waar een admiraal als plaatsvervanger van de vorst wettelijk verantwoordelijk is.

De Nederlandse landmacht vindt haar oorsprong in de zestiende eeuw. De gewesten, die onder het bewind van Koning Filips II vallen, komen in 1568 onder leiding van de hoge edele Willem van Oranje in opstand tegen de Spaanse overheerser. De Tachtigjarige Oorlog, tot de vrede van Munster in 1648, is begonnen. Het leger van de opstandelingen, welke aanvankelijk vooral uit Nederlandse en Duitse huurlingen bestond, ontwikkeld zichzelf in deze periode tot een meer geregelde strijdmacht, die het 'Staatse leger' werd genoemd. Het leger stond onder bevel van de Staten Generaal en telde hoogstens 10.000

man. Ook de maritieme defensie professionaliseert en in 1597 worden vijf admiraliteitscolleges ingesteld. De Prins van Oranje is als admiraal-generaal voorzitter van de colleges. Naast het beschermen van de handel en zeevaart wordt de Staatse vloot in de Tachtigjarige Oorlog ingezet bij tal van zeeslagen en blokkades voor de Vlaamse kust.

Na de oorlog ontpopt de Republiek zich in de zeventiende eeuw als een grote handelsmacht. Met het toenemen van de handel en de welvaart wordt het belang van een goed georganiseerde vloot duidelijk. Uitbreiding is noodzakelijk en in 1665 wordt het 'regiment van marine' opgericht, het huidige Korps Mariniers. De Nederlandse landmacht kent na de vrede van Munster mindere tijden. Bewapening en oefening van de troepen zijn ondermaats en de Republiek richt zich op diplomatieke acties om zich te verdedigen. In 1672 valt Frankrijk onder leiding van koning Lodewijk XIV de Republiek binnen, het jaar dat de geschiedenis ingaat als het 'rampjaar'. Een aantal jaren later sluit de Republiek vrede met Frankrijk en groeit het leger sterk door de actieve houding van Willem III tijdens twee grote Europese oorlogen.

Hoewel de Republiek in de achttiende eeuw nog steeds een groot koloniaal handelsimperium heeft, houdt het zich op internationaal gebied afzijdig en wordt er neutraliteitspolitiek bedreven. Dit heeft zijn effect op het leger, wat zowel in kwaliteit als kwantiteit sterk inboet. De inperking van het leger heeft zijn weerslag op de Republiek als de Fransen in de jaren '90 van de achttiende eeuw het land veroveren. De Republiek

der Zeven Verenigde Nederlanden, evenals het Staatse leger houdt op te bestaan. De Bataafse Republiek wordt ingevoerd welke in 1806 op zijn beurt wordt vervangen voor het Koninkrijk Holland.

De jaren hierop volgend worden gekenmerkt door vele vernieuwingen. De land- en zeemacht worden gecentraliseerd en er ontstaat een soort Ministerie van Oorlog en een Ministerie van Marine. Ook wordt de Koninklijke Marechaussee opgericht. Desondanks is de negentiende eeuw een periode met weinig politieke en maatschappelijke aandacht voor het leger en duurt het tot eind negentiende eeuw voordat er weer geïnvesteerd wordt. In 1913 en 1917 worden dan ook respectievelijk de Luchtvaartafdeling en de Marineluchtvaartdienst opgericht. Tot de opkomst van Nazi-Duitsland voert Nederland neutraliteitspolitiek en de strijd met het ingekrompen leger is in mei 1940 voor de Duitse aanvallers dan ook binnen vijf dagen afgelopen.

Na de Tweede Wereldoorlog is het Nederlandse militaire beleid vooral gericht op het behouden van Nederlands-Indië. Als Indonesië in 1949 onafhankelijkheid verwerft komt de nadruk van defensie vooral te liggen op de bondgenootschappelijke bijdragen tijdens de Koude Oorlog. Zo worden Nederlandse land- en luchtmachtonderdelen in de jaren '60 in West-Duitsland gelegerd. Met de val van de muur in 1989 en het uiteenvallen van het Warschaupact in 1991 komt de Koude Oorlog ten einde en krijgt de krijgsmacht een nieuw karakter. De strijdkrachten worden afgeslankt en de opkomstdienst voor de militaire dienst wordt opgeschort. Ook in de

taakstelling wordt meer aandacht besteed aan het expeditionaire optreden, zoals vredeshandhavende en vredesafdwingende operaties. Voorbeelden hiervan zijn de missies tijdens de Golfoorlog en in Joegoslavië.

Het ministerie van Defensie

Het ministerie wordt gevormd door de bestuursstaf, de krijgsmacht en twee ondersteunende defensieonderdelen. De krijgsmacht bestaat uit de Koninklijke Marine, de Koninklijke Landmacht, de Koninklijke Luchtmacht en de Koninklijke Marechaussee. De ondersteunende defensieonderdelen zijn de Defensie Materieel Organisatie en het Commando DienstenCentra. Om de indeling van het ministerie overzichtelijk te maken kan men een onderscheid maken tussen drie typen leiding. Bij defensie is er sprake van een politieke, een ambtelijke en een militaire leiding.

Politieke leiding

De politieke leiding van een ministerie berust bij de minister en de staatssecretaris. Een minister is in beginsel belast met de leiding van een ministerie of departement van algemeen bestuur. Ministers zijn politiek verantwoordelijk voor hun beleidsterrein en worden daarin bijgestaan door hun staatssecretaris. De minister van Defensie is politiek verantwoordelijk voor het algemene defensiebeleid en de staatssecretaris is verantwoordelijk voor de krijgsmachtzaken. De huidige minister van Defensie is Eimert van Middelkoop. Van Middelkoop is afgestudeerd socioloog en werd op 22 februari 2007 benoemd om namens de ChristenUnie als minister van Defensie in het Vierde Kabinet-Balkenende te zetelen. De huidige staatssecretaris is Jack de Vries. De Vries heeft naast een actieve rol binnen de CDA ook een militaire achtergrond en volgde op 18 december 2007 Cees van der Knaap op als staatssecretaris van Defensie.

Het ministerie van Defensie in cijfers

Het ministerie van Defensie kende in 2007 een personele omvang van ongeveer 64.100 VTE (voltijds equivalenten): globaal gaat het om 50.800 militairen en 13.300 burgers.

Aantal Defensieonderdeel	
10.600	Koninklijke Marine
25.300	Koninklijke Landmacht
9.200	Koninklijke Luchtmacht
6.600	Koninklijke Marechaussee
5.000	Commando Dienstencentra
5.500	Defensie Materieelorganisatie
1.900	Bestuursstaf

De krijgsmacht telde in 2001 4500 vrouwelijke militairen (8,4%). In 2010 moet dit percentage zijn gestegen tot 12%.

De begrote uitgaven voor defensie bedragen in 2007 ca. € 7,9117 miljard en voor 2008 is dit bedrag verhoogd naar 8,195 miljard euro. Dit komt neer op ongeveer 1,66% van het BBP.[1]

Bron: http://www.defensie.nl/onderwerpen/beleid_en_financien/feiten_en_cijfers/

Ambtelijke leiding

De secretaris-generaal (SG) heeft de ambtelijke leiding van de Bestuursstaf (het departement). De Bestuursstaf bestaat uit de staatssecretaris en de plaatsvervangend staatssecretaris, de Commandant der Strijdkrachten en een aantal (hoofd)directoraten of ondersteunende diensten, waaronder de twee directoraten-generaal. Er zijn vier taken waar de Bestuursstaf verantwoordelijk voor is.

- Het ondersteunt, informeert en adviseert de politieke leiding.
- Het stuurt, in overeenstemming met de politieke richtlijnen, de Operationele Commando's aan.
- Het stuurt de Koninklijke Marechaussee aan. Deze valt als enige onderdeel van de krijgsmacht direct onder het bewind van de secretaris-generaal. De reden hiervoor is dat de marechaussee als militair politiekorps onder de Politiewet valt en voldoende onafhankelijk moet zijn.
- Het vormt de beleidskaders voor de krijgsmacht en de ondersteunende defensieonderdelen.

Al 185 jaar is de bestuursstaf gevestigd aan Plein 4 in Den Haag, waar ongeveer tweeduizend militairen en burgers werken. De huidige secretaris-generaal is Ton Annink.

Militaire leiding

De militaire leiding van de krijgsmacht berust bij de Commandant der Strijdkrachten, de hoogste militair binnen de defensie. De Commandant der Strijdkrachten is de belangrijkste militaire adviseur van de minister en is verantwoordelijk voor de uitvoering van militaire operaties. Hij wordt ondersteund door de Defensiestaf. De eerste Commandant der Strijdkrachten, voorheen Chef-Defensiestaf, was vanaf 5 september 2005 Dick Berlijn. Sinds 17 april 2008 vervult Peter van Uhm, voormalig Commandant Landstrijdkrachten, deze functie.

De Krijgsmacht

De krijgsmacht bestaat, zoals hierboven al aangegeven, uit de drie operationele commando's en de Koninklijke Marechaussee. De taken

De slag bij Quatre Bras (1815)

van de krijgsmacht zijn vastgelegd in artikel 97 van de Grondwet: Ten behoeve van de verdediging en ter bescherming van de belangen van het Koninkrijk, alsmede ten behoeve van de handhaving en de bevordering van de internationale rechtsorde, is er een krijgsmacht (Bron: Grondwet). In dit artikel is ook vastgesteld dat de regering het oppergezag over de krijgsmacht heeft.

In artikel 98 van de Grondwet is de dienstplicht vastgelegd. De dienstplicht stamt uit de 19e eeuw en is ingevoerd door de Franse bezetters onder Lodewijk Napoleon. Sinds 1 mei 1997 is de dienstplicht officieel opgeschort. Dit houdt in dat burgers niet wettelijk verplicht

zijn militaire dienst te vervullen zolang de veiligheidssituatie dat niet vereist. Het Nederlandse leger bestaat hierdoor sinds die tijd volledig uit beroepsmilitairen, dit zijn er ruim 50.000.

Opererend binnen de krijgsmacht, maar onafhankelijk hiervan kent defensie een Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht. Deze zet zich in voor de leef- en werkomstandigheden binnen de krijgsmacht. De Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht valt onder de minister van Defensie.

De Koninklijke Marine

De marine is het oudste onderdeel van de Nederlandse krijgsmacht. Het mission statement van de vloot en de mariniers luidt 'wereldwijd veiligheid

op en vanuit zee'. De veiligheid op zee waarborgen betreft het beveiligen van scheepvaartroutes en knooppunten, alsmede het tegengaan van wapen- en mensensmokkel of de bestrijding van terreur. Vanuit zee kan de marine worden ingezet om landoperaties te ondersteunen, zoals het aanvoeren van munitie en voeding en het leveren van vuursteun. De marine wordt tevens ingezet om de nationale autoriteiten te ondersteunen bij bijvoorbeeld (natuur)rampen en houdt zich bezig met hydrografie, het in kaart brengen van het continentaal plat en wateren.

De Koninklijke Landmacht

De landmacht is qua personeel het grootste onderdeel van de

Nederlandse defensie. Het motto van de landmacht luidt 'op land wereldwijd inzetbaar voor vrede en veiligheid'. Op internationaal niveau gebeurt dit door militairen in te zetten om toezicht te houden op bijvoorbeeld een vredesregeling of een staakt-het-vuren (peace-keeping) of om een vredesregeling of staakt-het-vuren af te dwingen (peace-enforcement). Ook kunnen militairen voor humanitaire doeleinden worden ingezet, bijvoorbeeld het leveren van voedsel en medicatie, het bieden van technische of logistieke hulp of het (leren) ruimen van mijnen. Op nationaal niveau wordt de landmacht vaak ingezet bij crisissituaties of calamiteiten.

De Koninklijke Luchtmacht

De luchtmacht kan gezien worden als een onderdeel van de krijgsmacht dat vooral vaak ondersteunend wordt ingezet. Zo creëert de luchtmacht vrijheid van handelen voor operaties vanuit de lucht, te land en ter zee. De operaties worden veelal in samenwerking met andere krijgsmachtonderdelen of in NAVO- of VN-verband uitgevoerd. Wederom is humanitaire hulp een taal van de luchtmacht. Het gaat dan bijvoorbeeld om rampenbestrijding, patiëntenvervoer en brandbestrijding.

De Koninklijke Marechaussee

De Marechaussee is een van de meest zichtbare onderdelen van defensie. Op lucht- en zeehavens en op de weg kan men de marechaussee tegenkomen, maar ze worden ook als bijstandverlener van de politie. Daarnaast voert de marechaussee veel beveiligings- en rechetaken uit.

Cultuur

Het ministerie van Defensie is dus een grote organisatie, waar een relatief kleine top, de bestuursstaf, beslissingen kan nemen die duizenden werknemers en miljoenen burgers aangaan. Of de bestuursstaf echt de macht in handen heeft? De 'Jong en ambtenaar' editie van Binnenlands Bestuur over cultuurverschillen binnen de ministeries: "Defensie is niet zozeer een ministerie als wel een staat binnen de staat. Met tachtigduizend manschappen verreweg het grootste ministerie en daarom is staat vrijwel alles zelf te doen. Waar andere departementen steeds meer de samenwerking zoeken om schaalvoordelen in zaken als ICT, catering en gebouwenbeheer te behalen, daar kan defensie het alleen af. Rat, kuch en bonen genoeg. Aan samenwerken doet men niet, hier worden orders gegeven en opgevolgd. Wil je weten waar je in die pikorde staat, dan is een blik op je schouder voldoende. Zie je

daar geen enkele streep, balk of ster, dan ben je waarschijnlijk een burger. Niets mis mee, maar bij defensie zijn de militairen de baas. Je kunt zelfs minister van Defensie worden zonder ooit dienstplichtig soldaat te zijn geweest."

Defensie

Militaire Willems-Orde

Voor het eerst sinds 1955 wordt de hoogste dapperheidonderscheiding van Nederland, de Militaire Willems-Orde (MWO), weer uitgereikt aan een individu. De geschiedenis van de MWO begint in 1815. Koning Willem I stelt op 30 april 1815 de MWO in. Militairen die zich in de strijd hebben onderscheiden door daden van 'moed, beleid en trouw' krijgen de MWO toegekend. De onderscheiding bestaat uit een wit geëmailleerd kruis met 8 gouden, geparelde punten, voorzien van een Bourgondisch kruis van laurierstokken en gedekt door een kroon. De eerste MWO wordt toegekend aan de Prins van Oranje, de latere koning Willem II. Hij wordt geëerd voor zijn verrichtingen bij Quatre Bras en Waterloo. In totaal krijgen maar liefst 1.004 militairen de MWO voor hun deelname aan deze 2 veldslagen. Later wordt de koning iets zuiniger met de toekenning van deze onderscheiding. De onderscheiding kan in 4 klassen worden toegekend.

- Ridder Grootkruis
- Commandeur
- Ridder derde klasse
- Ridder vierde klasse

Op 29 mei 2009 zal Kapitein Marco Kroon wegens enkele gewaagde commando-acties in 2006 in Uruzgan de Militaire Willems-Orde van koningin Beatrix ontvangen. De kapitein van het Korps Commando Troepen wordt benoemd tot Ridder der Militaire Willems-Orde 4e Klasse. De Militaire Willems-Orde is de hoogste onderscheiding voor militairen én burgers. Zelfs 's lands hoogste generaal moet voor een ridder in de houding staan, uit respect voor de getoonde moed.

Bron: http://www.volkskrant.nl/binnenland/article1146427.ece/Opnieuw_Militaire_Willems-Orde_toegekend
http://www.defensie.nl/landmacht/legergroen/geschiedenis/de_landmacht_in_de_19e_eeuw/50instelling_van_de_militaire_willems-orde

Bronnen

- http://www.nimh.nl/nl/geschiedenis/tijdbalk/1568_1648/index.aspx
- <http://www.defensie.nl/landmacht/legergroen/geschiedenis>
- Neelen, G.H.J.M., M.R. Rutgers en M.E. Tuurenhout (red.) (2003), De bestuurlijke kaart van Nederland; Het openbaar bestuur en zijn omgeving in nationaal en internationaal perspectief, Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- <http://www.familienederland.nl/artikel/236/>
- <http://www.defensie.nl/>
- <http://www.defensie.nl/marine/>
- <http://www.defensie.nl/landmacht/>
- <http://www.defensie.nl/luchtmacht/>
- Binnenlands Bestuur, Jong en ambtenaar 2009, 'Cultuurverschillen tussen ministeries' p. 50-53
- GW artikel 97
- GW artikel 98

De inzet van Nederlandse troepen in het buitenland, mét of zonder medeweten van de Kamer?

Door Jasper Hekert

De inzet van Nederlandse troepen is de laatste tijd aan de orde van de dag. Sinds men in Afghanistan gestationeerd is vormt het onderwerp 'defensie' een belangrijke rol in de media. De inzet van Nederlandse militairen in het buitenland is uiteraard geen beslissing van de legerleiding of het kabinet alleen. Grondwettelijk is immers bepaald waarvoor en wanneer de krijgsmacht mag worden ingezet. Het kabinet moet hiervoor instemming hebben van beide Kamers der Staten-Generaal. Dit lijkt een eenvoudige kwestie, maar verschillende artikelen uit de Grondwet spelen een rol op het moment van inlichting. Ook de contextuele factoren spelen een belangrijke rol waarbij de eenduidigheid van uitleg vaak ver te zoeken is.

Artikel 100, lid 1 van de Grondwet (GW) luidt als volgt: "De regering verstrekt de Staten-Generaal vooraf inlichtingen over de inzet of het ter beschikking stellen van de krijgsmacht ter handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde. Daaronder is begrepen het vooraf verstrekken van inlichtingen over de inzet of het ter beschikking stellen van de krijgsmacht voor humanitaire hulpverlening in geval van gewapend conflict."¹

Bij de grondwetswijziging in 2000 is dit artikel zo opgenomen in de Grondwet, waardoor de mogelijkheid bestond om niet alleen achteraf, maar ook vooraf ruimte te geven aan de Staten-Generaal om uitspraken te doen over een besluit tot uitzending voordat het wordt uitgevoerd. Formeel gezien houdt artikel 100 in dat het kabinet de verplichting heeft de Staten-Generaal te informeren over een besluit. In de politieke praktijk is vooral gebleken dat het artikel voornamelijk in de buurt komt van een instemmingsrecht.

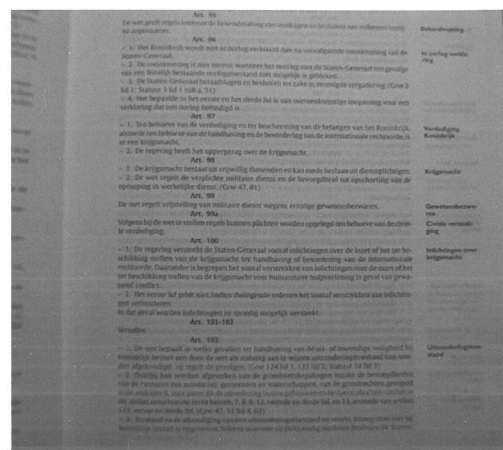
Door middel van het opstellen van de 'artikel-100 brief' geeft het kabinet aan wat de aanleiding is voor het uitzenden van de krijgsmacht. Deze

brief gericht aan de Kamer informeert de Kamer over de omvang van de uitzending en de context hiervan. Reden voor deze handelingswijze is het verkrijgen, of het zich verzekeren van, maatschappelijke steun vóór uitzending. Inmiddels is het overigens gebruikelijk dat kamerwoordvoerders van de fracties zich in de derde termijn nadrukkelijk hun steun uitspreken dan wel zich onthouden.

Voorts is het zaak in het achterhoofd te houden dat de 'artikel 100-procedure' geen voornemen van het kabinet betreft, maar een besluit. Dat hierover nogal eens onduidelijkheden bestaan kwam onlangs nog uitgebreid in het nieuws. Zo kopte De Volkskrant op 28 januari van dit jaar nog in het artikel "VS vroegen kabinet om militaire steun aan invasie in Irak" dat de artikel 100-brief al klaarlag, terwijl uiteindelijk gekozen is om alleen politieke steun te geven aan de operatie. Dit uiteraard tegen het zere been van de Kamer. Juist omdat de militaire voorbereidingen al in een zeer vergevorderd stadium waren. Commentaar van het Ministerie van Defensie hierop was dat het slechts 'ambtelijke voorbereidingen' betrof.

Dilemma's

De taken van de krijgsmacht zijn formeel vastgelegd in artikel 97 van de Grondwet. Allereerst is er de verdedigingsfunctie. In de eerste plaats natuurlijk van het eigen grondgebied, maar hieronder valt ook de verplichtingen die voortvloeien uit de West-Europese Unie (WEU) en de Noord Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO). Ten tweede heeft de krijgsmacht tot taak de belangen van het Koninkrijk te beschermen. Als derde doel is gesteld het handhaven of het bevorderen van de internationale rechtsorde. Lid 2 van artikel 97 uit de Grondwet stelt vast dat de regering het opperbegezag heeft over de krijgsmacht.²

Een dilemma dat de kop opsteekt wanneer artikel 100 van toepassing is, is de snelheid waarmee tot een besluit kan worden gekomen.

om ambassades veilig te stellen; in hoeverre is er hier sprake van 'handhaving van de internationale rechtsorde'?

"de duur van het besluitvormingsproces kan letterlijk levens kosten"

Hier is natuurlijk een spanningsveld te constateren; indien we de beide Kamers willen inlichten kost dit hoe dan ook enige tijd, niet alleen voor de inlichtingsfase, maar ook voor het erna te voeren debat en de uitwerking hiervan. Een rapport van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) spreekt in deze context dan ook van een spanningsveld tussen de 'noodzaak van militair optreden en de vereisten van zorgvuldige democratische controle en maatschappelijk draagvlak'³. Er zijn in deze zin natuurlijk legio situaties te bedenken waarin de inzet van de krijgsmacht noodzakelijk is, maar dat de duur van het besluitvormingsproces letterlijk levens kan kosten. In dit geval is er sprake van een uitzondering op de regel; lid 2 van artikel 100 is dan van toepassing. Deze luidt als volgt: "het eerste lid geldt niet, indien dwingende redenen het vooraf verstrekken van inlichtingen verhinderen. In dat geval worden inlichtingen zo spoedig mogelijk verstrekt."⁴

Artikel 100 van de Grondwet heeft in principe alleen betrekking op het derde doel van de krijgsmacht, zoals gesteld in artikel 97 G.W.. Er is een spanningsveld tussen artikel 100 en artikel 97, aangezien laatste aangeeft in welke context de krijgsmacht inzetbaar is. "Bescherming van de belangen van het Koninkrijk" is natuurlijk in principe een breed rekbaar begrip. Ten tijde van de discussie in de Eerste Kamer omtrent de grondwetswijziging leidde dit al tot een lange discussie. Een situatie waarin terrorisme bijvoorbeeld leidt tot inzet van commandotroepen

Een voorbeeld was de situatie zoals die zich voordeed in 2004 in Ivoorkust, alwaar commando's de ambassade (residentie) en de daar aanwezige Nederlandse burgers evacueerden. Dit werd pas op de dag zelf aan de Kamer medegedeeld.⁵ Formeel gesproken is een ambassade een stukje Nederland 'in den vreemde', en gaat het enerzijds om de belangen van het Koninkrijk, maar anderzijds ook om de internationale rechtsorde. De lezing die doorgaans gegeven wordt aan artikel 100 G.W. in relatie tot artikel 97 G.W. is dat de voorafgaande informatieplicht alleen van toepassing is bij de derde doelomschrijving van de krijgsmacht zoals omschreven in artikel 97 G.W.. Hieronder vallen alle crisisbeheersingsoperaties en vredesoperaties.

Artikel 100 en de verplichtingen in internationaal perspectief

Nederland heeft in internationaal verband verplichtingen om militaire steun te geven. Hieronder valt in de eerste plaats de steun die gegeven wordt in het kader van de NAVO. De zogenaamde NATO Response Force, kortweg de NRF, is de direct inzetbare troepenmacht van de NAVO. De omvang hiervan varieert van 20.000 tot 25.000 man. De achterliggende gedachte is dat in geval van crisis er geen kostbare tijd verloren zou gaan met het samenstellen van een troepenmacht.⁶ Naast de NRF, hetgeen plaatsvindt in NAVO-verband, zijn er op Europees niveau ook andere direct inzetbare eenheden, de zogenaamde 'EU-Battlegroups'.⁷ Deze 'Battlegroups' hebben een

kleinere omvang, van ca. 1500 man, en staan telkens voor een periode van zes maanden stand-by. Er zijn twee 'EU-Battlegroups' inzetbaar tegelijkertijd.

De vorming van deze 'Battlegroups' zijn bestemd voor de zogenaamde 'Petersbergtaken', deze omvatten uiteenlopende crisisbeheersingsoperaties. Dit concept vervult de wens van de EU om ook zonder dat de Verenigde Staten betrokken zijn op militair gebied een grotere rol te kunnen spelen. Zowel de NRF als de EU-Battlegroups zijn vooraf geformeerde multinationale eenheden. Diverse lidstaten dragen materieel en manschappen af ten behoeve van deze eenheden.

Problematiek in deze context is dat de lidstaten formeel het laatste woord hebben over de inzet van hun eigen troepen. Voordat daadwerkelijk het bevel van de troepen overgaat naar een NAVO-commandant is dit de laatste stap in een besluitvormingsproces met nationale en internationale dimensies. Dit betekent dat de artikel 100-procedure moet zijn afgerond. Afgezien hiervan geldt voor zowel de NAVO (26 leden) als voor de EU (27 leden) dat het collectieve besluit op basis van consensus wordt genomen. Echter, besluitvorming met consensus is al bij al geen gemakkelijke opgave. Hoewel een lidstaat het laatste woord heeft over het al dan niet inzetten van de eigen krijgsmacht kan het natuurlijk niet zo zijn dat het toewijzen van eenheden aan de NAVO of de EU wordt gezien als vrijblijvend. De reputatie van Nederland zou hierdoor ernstige schade op kunnen lopen. Het achterliggende doel van zowel de NRF als de EU-Battlegroups is immers de creatie van een effectief instrument om snel te kunnen reageren in crisissituaties.

Uiteindelijk is artikel 100 van de Grondwet een informatieplicht van het kabinet aan de Staten-Generaal. Dat de volksvertegenwoordiging het laatste woord heeft over de inzet van de krijgsmacht is geen ondubbelzinnigheid, ook in de Grondwet is vastgelegd dat de regering het oppergezag heeft over

de krijgsmacht, echter zonder steun van de Staten-Generaal is de regering niet handelingsbevoegd. De inzet van Nederlandse krijgsmacht dient het Koninkrijk der Nederlanden, en wordt ook bekostigd door het Koninkrijk en haar inwoners. Mede hierom is het wenselijk dat inzet van Nederlandse militairen kan rekenen

op politieke en maatschappelijke steun. De dilemma's die zich voordoen omtrent de artikel 100-procedure zijn vaak complex, maar de wijze waarop hier sinds de Grondwetswijziging van 2000 invulling aan is gegeven door zowel de regering als de Kamer tonen de werkbaarheid van het artikel wel degelijk aan.

Literatuur

¹ GW art. 100, lid 1

² GW art. 97, lid 1

³ AIV, (2007) Inzet van de krijgsmacht, wisselwerking tussen nationale en internationale besluitvorming, nr.56 pp.7

⁴ GW art.100, lid 2

⁵ Kamerstukken 29 878, nr.1 in: AIV, (2007) Inzet van de krijgsmacht, wisselwerking tussen nationale en internationale besluitvorming, nr.56

⁶ Zie ook: http://www.defensie.nl/actueel/kamerstukken/kamerbrieven/2006/01/4688778/Nederlandse_deelname_aan_snelle_reactiemacht_NAVO (bezoekt op 5 maart 2009)

⁷ <http://www.euractiv.com/en/security/eu-battlegroups-archived/article-150151> (bezoekt op 5 maart 2009)

Bestuurskunde

Bestuurskunde Wetenschap

Beleid

Theorie

Bestuur

Parlement

Bestuur

Parlement

Bestuur

Parlement

Bestuur

Parlement

Bestuur

Parlement

Bestuur

Parlement

Bestuur

Parlement

Bestuur

Parlement

Word nu lid van de Vereniging voor Bestuurskunde voor het Speciale studententarief van € 16,80 per jaar.

Je ontvangt dan gelijk vier keer per jaar het tijdschrift Bestuurskunde.

Meer informatie? Surf naar www.bestuurskunde.nl

Vereniging voor Bestuurskunde

DE BRUG TUSSEN THEORIE EN PRAKTIJK

Column

BILL CLINTON: HET LICHTEND VOORBEELD VOOR DE STUDENT

Drie weken geleden kreeg ik een nieuwe huisgenoot. Wessel heet ie. Hij vroeg of ik een idool had. Bill Clinton zei ik. "Waarom?", vroeg ie. "Omdat Bill begrijpt waar hij vandaan komt", zei ik. "Hope, Arkansas?" "Nee, uit zijn milieu, zijn achtergrond."

Waarom is dat nu precies idoolwaardig aan Bill, zul je jezelf misschien afvragen? Waarom niet zijn charisma; zijn prachtig accent; zijn speeches? Ik geef toe, dat vind ik ook allemaal mooi aan die man, maar het eerlijke antwoord is, dat Bill als één der laatste mohikanen op het westelijk half rondloopt die niet vergeet dat er mensen zijn die het minder dan hem hebben, met ietwat minder geluk dan hij. En, nog belangrijker, omdat Bill niet vergeet dat ook hij naakt geboren is, net als ieder ander.

Bill Clinton is de verpersoonlijking van "Naakt geboren, net als ieder ander". Bill begrijpt dat individuen niet in groepen kunnen worden gezien. Niet voor niks zijn Bill en Hillary – Billary – mateloos populair onder de Latino's en Afro-Americans. Bill begrijpt hoe het is, opgegroeid in een arme wijk van Arkansas, om gediscrimineerd te worden; zijn vriendjes werden dat alleen maar. En Bill begrijpt ook waarom hij wel naar Georgetown, Yale en Oxford is gegaan en zijn vriendjes niet. Wat mensen namelijk presteren is in grote mate afhankelijk van hun opvoeding en de arbitraire kansen die het gevolg zijn van die opvoeding. Er zijn al vele boeken geschreven over uitblinkers. Deze boeken beantwoorden onze brandende vragen: wat zijn hun geheimen; wat doen die mensen toch om succesvol te zijn? Met andere woorden: welke interne kwaliteiten hebben uitblinkers? Malcolm Gladwell, daarentegen, schreef een boek over al die externe factoren die van invloed zijn op ons gestel. Zo blijkt dat 14 van de 75 rijkste mensen ooit Amerikaan zijn én veelal geboren zijn tussen 1831 en 1840. Hebben die mensen werkelijk de juiste interne kwaliteiten of profiteren zij van een tijd vol mogelijkheden?

De studentenpopulatie is geen doorsnee van de Nederlandse samenleving. Er zijn er maar weinig onder ons die kunnen zeggen dat zij een zware opvoeding hebben gekend. Is ons (geringe) succes om op de universiteit te belanden dan werkelijk het gevolg van onze interne kwaliteiten, of is het meer geluk? Geluk noem ik het, omdat niemand zijn ouders heeft uitgekozen. En ouders met meer middelen kunnen hun kinderen meer van de wereld laten zien dan de ouders die de huur nauwelijks kunnen betalen. Studenten hebben vaker een 'gecoördineerde' opvoeding gekend, inclusief tripjes naar musea en ballet lessen op de muziek van Tchaikovsky. Dat de studentenpopulatie haar geluk niet altijd erkent moge duidelijk zijn: niet-studenten worden graag arbeider, of simpelweg 'ar', ploert en in het ergste geval pauper genoemd.

En wat heeft dit dan te maken met Bill? Omdat Bill, ondanks al zijn succes als scholier, student, politicus en zijn zeer humble beginnigs toch begrijpt dat ook hij een product van zijn tijd en opvoeding is. Hij is op hetzelfde punt begonnen als wij – naakt – maar heeft vanaf dag twee alleen maar minder middelen en een opvoeding met weinig kansen gekend. Als er iemand op deze wereld is die kan zeggen dat hij het, ondanks alles, toch maar even heeft gedaan, dan is het Bill wel. Bill drukt niemand naar beneden om zelf aan de top te komen. Nee, succesfull Bill houdt zijn mond en groet iedereen beleefd gedag.

Thomas O'Neill

Nederland en de NATO Response Force

Door Elsa Schrier

In 2002 namen de NAVO-lidstaten het besluit een snel inzetbare defensiemacht op te bouwen, de zogenaamde NATO Response Force (NRF). Spoedig na deze beslissing werden de juiste stappen genomen om de NRF te realiseren. De NRF heeft nadien echter een geschiedenis doorgemaakt die zich vooral laat kenmerken door politieke discussies over de vulling en financiering van deze snelle reactiemacht. Nu Nederland in de eerste helft van 2009 het commando voert over de NRF, is het interessant om te kijken hoe deze macht zich heeft ontwikkeld en wat de verwachtingen voor de toekomst zijn.

Waarom een NRF?

In september 2002 stelde de Amerikaanse minister van Defensie Donald Rumsfeld voor in NAVO-verband een Rapid Reaction Force te creëren. In november dat jaar tijdens de NAVO-top in Praag werd het daadwerkelijke initiatief genomen ter oprichting van de NRF. Het besluit hiertoe viel samen met een aantal andere in Praag genomen initiatieven tot militaire transformatie van de NAVO. Het aannemen van deze zogenaamde Prague Capability Commitment (PCC) moest leiden tot een versterking van de militaire capaciteiten van het militaire bondgenootschap.

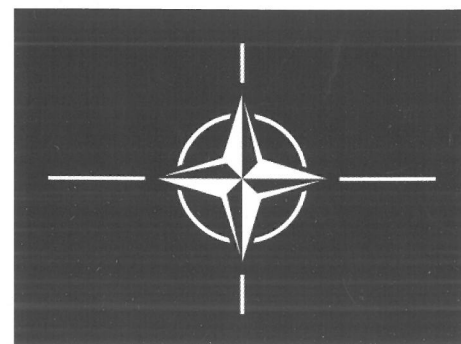
De reden voor de opbouw van de NRF hing samen met de nieuwe functie die het Noord-Atlantisch bondgenootschap zichzelf toebedeelde na het einde van de Koude Oorlog. Door verdwijning van de bipolaire structuur en het wegvallen van de dreiging uit het Oosten was de voornaamste bestaansgrond van de NAVO weggefallen. De NAVO streefde er echter naar zich als veiligheidsorganisatie aan te passen aan de veranderende mondiale context. Zo startte de NAVO vanaf 1994 een uitgebreid programma van <Partnership for Peace>-akkoorden met de landen van de voormalige

Sovjet-Unie en het Warschaupact en werd een aantal landen uit Midden- en Oost-Europa perspectief geboden op volwaardig lidmaatschap. Verder werden strategische concepten van de NAVO geactualiseerd o.a. in 1999 met het Defence Capabilities Initiative (DCI).

Het PCC is het vervolg van het DCI. De aanslagen van 11 september vormden daarbij een belangrijke drijfveer om de structuren en capaciteiten van de NAVO verder aan te passen. Een van de verschillen tussen het PCC en het DCI is het minder vrijblijvende karakter. In Praag werd overeengekomen dat de NAVO-lidstaten concreet moesten gaan aangeven wat zij aan de PCC bijdragen. Bij afwezigheid van extra geld moest volgens Rumsfeld verspilling worden stopgezet en dienden betere prioriteiten te worden gesteld. De NRF was hier het passend antwoord op. Volgens Rumsfeld zou de NAVO met de NRF slagvaardig kunnen reageren op crisissituaties. Verder zou de NRF de blijvende relevantie van de NAVO onderstrepen.

Het concept van een snelle reactiemacht werd door de ministers van Defensie goedgekeurd in juni 2003. Op 15 oktober 2003 werd de

eerste rotatie van de NRF ingesteld. Zo waren er nog geen jaar na de aankondiging van de oprichting van de NRF reeds 9500 militairen ter beschikking gesteld. Op 13 oktober 2004 op een informele top van ministers van Defensie in Roemenie, kondigde de secretaris-generaal van de NAVO en de militaire bevelhebber van de NAVO-troepenmacht (SACEUR) aan dat de NRF zijn initiële <operating capability> van 17.000 troepen had bereikt en klaar was om deel te nemen aan verschillende missies. In november 2006 tijdens de NAVO-top in Riga werd de NRF volledig operationeel verklaard. Dit kan worden gezien als het hoogtepunt in de geschiedenis van de NRF. Deze verklaring hield in dat de maximaal 25.000 militairen van de reactiemacht op afroep beschikbaar zijn voor een breed scala aan operaties. Deze beoogde getalsterkte is echter nooit bereikt.

De NRF in de praktijk

Het beschikken over een NRF betekent in de praktijk het snel en wereldwijd kunnen inzetten van een macht bestaande uit land-, lucht- zee- en speciale strijdkrachten. Binnen vijf dagen, de zogenaamde vijf dagen <notice to move> (NTM) dienen de eenheden van de NRF ingezet te kunnen worden.

Het uitgangspunt van de NRF is dat de macht voor alle NAVO-missies kan worden ingezet. Daarmee is de NRF in principe beschikbaar voor zowel de verdediging van het bondgenootschappelijke grondgebied als voor de handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde. De NRF dient daarbij zelfstandig in staat te zijn om in de initiële fase van een crisissituatie een toereikend antwoord te bieden.

De NRF kan zowel worden ingezet als <initialentryforce>, waarbijeengebied gereed wordt gemaakt om andere troepen te ontvangen of als onderdeel van een grotere formatie. Taken van de NRF kunnen bijvoorbeeld de evacuatie van burgers zijn, het leiden van crisisbeheersingsoperaties, en het ondersteunen van operaties tegen het terrorisme. Verder dient de NRF om ondersteuning aan crisisoperaties te bieden, bijvoorbeeld door de inzet van chemische, biologische, radiologische of nucleaire middelen na een incident met chemische of nucleaire wapens, het verlenen van medische of logistieke steun of andere vormen van ondersteuning tijdens een humanitaire crisis.

Tot nu is de NRF drie maal ingezet, waarvan tweemaal voor het verlenen van noodhulp. De eerste keer ging het om het verlenen van assistentie bij het transport van noodhulpgoederen van Europa naar de Verenigde Staten na de orkaan Katrina. Een tweede maal is de NRF in actie gekomen na de aardbeving in Pakistan. De tactische luchtcapaciteit van de NRF is toen ondermeer ingezet voor het

transport van hulpgoederen. Voorts hebben genie-eenheden tenten en kampen opgezet. Naast deze tweede noodsituaties is er in 2004 een beroep gedaan op de NRF bij de Olympische Spelen in Griekenland.

Samenstelling

De NRF kent een wisselende samenstelling. NAVO-lidstaten stellen op basis van een roulatiemechanisme te voor een periode van zes maanden eenheden beschikbaar. De rotaties zijn genummerd. Momenteel staan Nederlandse troepen in de stand-by fase van de NRF 12.

De formele toewijzing van militaire eenheden aan de NRF geschiedt op de jaarlijkse NRF Force Generation Conference. De NAVO-lidstaten leveren hun bijdragen op grond van een door SACEUR vooraf uitgegeven overzicht van de gewenste eenheden en materieel. Het uiteindelijke besluit of de aanbiedingen van de regeringen van de NAVO-lidstaten worden geaccepteerd, ligt ook bij SACEUR. Voordat een formele toewijzing plaatsvindt, komen de individuele landen (of clusters van landen) met hun eerste, informele aanbieding. De initiële aanbiedingen van de diverse lidstaten leiden er vaak toe dat op bepaalde gebieden sprake is van een overmaat en op andere gebieden van een onvoldoende aanbod. SACEUR zal in de aanloop naar en soms zelfs tijdens de Force Generation Conference lidstaten uitnodigen hun aanbod aan te passen, om uiteindelijk tot een evenwichtige samenstelling te kunnen komen.

Problemen met de NRF

In de praktijk blijkt de vulling een van de grootste problemen waar de reactiemacht mee te kampen heeft. Dit is sinds de verklaring van Riga een terugkerend punt van discussie. Op de komende NAVO-top op 3 en 4 april in het Franse Straatsburg en Duitse Kehl zal weer over dit probleem worden gesproken.

Het beschikbaar stellen van troepen en materieel voor een NRF rotatie heeft een aantal consequenties. Wanneer een NAVO-lidstaat in de stand-by modus van de NRF staat, betekent dit dat zij niet over dit deel van haar militaire capaciteit kan beschikken als dit de vijf dagen NTM in gevaar kan brengen. Zeker bij de defensieapparaten van kleine lidstaten laat deelname aan de NRF weinig ruimte om buiten dit verband militaire actie te ondernemen. Voor een aantal NAVO-lidstaten legt de ISAF-operatie bijvoorbeeld een aanzienlijk beslag op de militaire capaciteiten, zodat deelname aan de NRF wordt uitgesloten.

Ook de financiering en het niet kunnen voldoen aan de hoge eisen die aan de NRF worden gesteld, spelen een rol bij de vullingsproblemen. Een aantal NAVO-lidstaten heeft recent gesneden in hun defensiebudget en de modernisering van hun militair apparaat vertraagd. Hierdoor zijn een aantal lidstaten niet goed in staat om aan de verplichtingen te kunnen voldoen die een rotatie met zich meebrengt.

Het systeem van de financiering van de NRF <an sich> vormt voorts nog een probleem. Het principe van om militaire operaties gemeenschappelijk te financieren, de zogenaamde <common funding> is niet van toepassing op de NRF. Landen die verantwoordelijk zijn voor de stand-by fase van de NRF

zijn verantwoordelijk voor de kosten die een mogelijke inzet van de NRF met zich mee brengen, oftewel <costs lay as they fall>. De ene NRF rotatie kan derhalve veel meer kosten met zich mee brengen dan een andere. De lidstaat die zich in de stand-by fase verkeert, draait echter op voor de kosten en niet de NAVO in zijn geheel.

Vooralsnog hebben de problemen met de vulling van de rotaties niet geleid tot een ingrijpende aanpassing van het NRF concept. Wel hebben de ministers van defensie besloten in 2007 om de NRF in afgeslankte vorm paraat te houden. Deze oplossing heeft het probleem van de vulling van de rotaties echter niet kunnen oplossen.

De Nederlandse positie ten aanzien van de NRF

Nederland heeft zich vanaf het begin af aan positief opgesteld ten aanzien van het Amerikaanse initiatief ter oprichting van de NRF. De Nederlandse regering was van mening dat de NRF de militaire verbondenheid tussen Europa en de Verenigde Staten zou onderstrepen. Ook zag zij voor de NRF met name een rol weggelegd voor de NRF om op te kunnen treden tegen dreigingen zoals terrorisme en massavernietigingswapens.

In eerste instantie werden er vooral zorgen geuit over de plaats van de NRF binnen de geïntegreerde militaire structuur van de NAVO en in, verband met het Toetsingskader, over de besluitvormingsprocedure voor de inzet van de NRF. Vanwege de korte reactietijd en het feit dat de Nederlandse eenheden reeds zijn toegewezen aan de NRF, kan de besluitvorming door de Tweede Kamer onder druk komen te staan. In maart 2004 deed de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) daarom de aanbeveling de Tweede Kamer nauwer te betrekken bij de het instellen van de NRF en het toewijzen van Nederlandse

eenheden aan de NRF. De ministers van Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking namen deze aanbeveling over. In 2005 volgende een parlementair onderzoek naar de betrokkenheid van het parlement bij besluitvorming over de inzet van de NRF. Hier werd benadrukt dat de regering het parlement altijd moet informeren over de inzet van Nederlandse militaire eenheden, ook als de inzet gebaseerd is op artikel 5 van het NAVO Verdrag.

Deze discussie inmiddels naar de achtergrond verdwenen. De vulling en financiering van de NRF blijven echter terugkerende punten van zorg. Nederland voldoet voor bijna 100% aan de verplichtingen die het NAVO-lidmaatschap en daarmee de NRF met zich meebrengen. Ten opzichte van andere NAVO-lidstaten, investeert Nederland veel in haar defensie. In 2009 zal een investeringspercentage van ten minste 20 worden gehandhaafd. Hiermee bevindt Nederland zich in de top vijf van NAVO-landen.

De Nederlandse regering is bereid een bijdrage te leveren aan de NRF maar constateert dat niet alle lidstaten op een zelfde lijn zitten. Ondanks deze discrepantie tussen de NAVO-lidstaten blijft Nederland positief over de NRF, met een kritische noot die door minister van Defensie Eimert van Middelkoop als volgt wordt verwoordt: "Het is niet aangenaam dat er in Riga nog enkele jaren geleden werd gezegd dat de NRF van start kon gaan en wij vervolgens moeten constateren dat de vulling voortdurend in de problemen komt. (..) Het is dé militaire component om het gebied van het NAVO-bondgenootschap te verdedigen. Het is de Reaction Force die beschikbaar moet zijn voor eventualiteiten." Voorts wijst hij erop dat de NRF een belangrijk leertraject is voor allerlei landen op het gebied van interoperabiliteit, dat wil zeggen het leren omgaan met elkaar. Alleen

al om het leertraject wil hij de NRF handhaven.

Voorts is Nederland voorstander van een evenwichtigere kostenverdeling van de NRF rotaties. Nederland acht <burden sharing> essentieel, omdat het systeem nu teveel op een loterij lijkt. Zeker voor de meest essentiële elementen als luchttransport die meteen forse kosten met zich brengen, zou er een gemeenschappelijke financiering moet worden overeengekomen.

Strategische reserve

Voor Nederland speelt er daarnaast nog een andere kwestie, die eveneens binnen NAVO-verband tot veel discussie leidt, namelijk de discussie over de inzetbaarheid van de NRF. Vorig jaar maakte Herman Schaper, de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiger bij de NAVO zich reeds zorgen over de capaciteiten van het bondgenootschap in Afghanistan. Hij stelde dat de NAVO vorig jaar aan de limiet van haar kunnen zat. Van de 300.000 manschappen die beschikbaar zijn voor missies, waren er reeds 290.000 ingezet op missies van de NAVO, Europese Unie en de Verenigde Naties. Als oplossing voor dit probleem stelde hij dat de NRF als reserve moest worden gebruikt en dat landen in dit verband per toerbeurt troepen moeten leven aan de missie in Afghanistan.

Tijdens de informele NAVO-top in Krakau op 19 en 20 februari van dit jaar werd wederom de missie in Afghanistan gekoppeld aan de NRF. De Amerikaanse minister van Defensie Robert Gates benadrukte dat er dringend meer troepen nodig zijn om de oprukkende Taliban milities te stoppen en de strijd aan te binden tegen de drugshandel. Slechts weinig lidstaten zijn gewillig om extra militairen naar Afghanistan te sturen.

De VS stelden daarom voor een beroep te doen op NRF. Dit voorstel stuitte echter op protest van de andere NAVO-leden. Veel Europese lidstaten zijn van mening dat de NRF geen reserve is waaruit de VS zomaar kunnen plukken.

Voor Nederland is deze discussie van groot belang. In augustus 2010 eindigt de Nederlandse missie in Afghanistan. Op dat moment staat

de NRF onder bevel van het NAVO-hoofdkwartier in Brunssum en in totaal worden voor NRF 15 ongeveer 1477 militairen beschikbaar gesteld. Door het meningsverschil over het inzetten van de NRF als strategische reserve in Afghanistan, is het niet uitgesloten dat de Nederlandse militaire aanwezigheid in Afghanistan na augustus 2010 via de NRF wordt gecontinueerd.

Bronnen

- ¹ Brieven aan de Kamer, informele vergadering van de Navo-ministers van Defensie in Warschau 26-09-2002
- ² Tweede Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 30 162, nrs. 2–3 42
- ³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 30 162, nrs. 2–3 48
- ⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 30 162, nrs. 2–3
- ⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 29 521, nr. 91 1
- ⁶ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 29 521, nr. 91 1
- ⁷ http://www.regering.nl/Actueel/Pers_en_nieuwsberichten/2002/November/12/Nederlandse_inzet_voor_NAVO_top_Praag
- ⁸ <http://www.parlement.com/9291000/modules/h32hzj2m>
- ⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 28 676, nr. 69
- ¹⁰ Tweede Kamer Defensie (begroting) 27 november 2008 TK 30 30-2569
- ¹¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 28 676, nr. 69
- ¹² Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 28 676, nr. 74 18
- ¹³ 'NAVO aan grens van haar kunnen', Algemeen Nederlands Persbureau ANP, 17 maart 2008.
- ¹⁴ <http://www.minbuza.nl/nl/actueel/brievenparlement,2009/01/Kamerbrief-Nederlandse-deelname-aan-snelle-reactie.html>

Werken aan spannende maatschappelijke vraagstukken!

Met circa veertig mensen vormt Lysias Consulting Group B.V. een energiek en ambitieus adviesbureau voor de publieke sector. We ontwikkelen en vernieuwen beleid, ontwikkelen organisaties en geven leiding aan de uitvoering van beleid. We zijn ervaren adviseurs. Die wortels hebben in de adviesbranche, de overheid en de wetenschap. Ministeries, provincies, grotere gemeenten, regio's, uitvoeringsorganisaties en private partijen die opereren in het publieke domein zijn onze opdrachtgevers. We stellen rake diagnoses en handelen doortastend met duidelijke resultaten.

Wij zijn steeds op zoek. Naar uitdagingen, om met organisaties in het openbaar bestuur succes te boeken. Naar de beste collega's, om samen aan die uitdagingen te werken en om lol te hebben.

Ben jij klaar voor de uitdaging?

Jij staat als afgestudeerd student aan het begin van je carrière. Of je bent als talentvolle student op zoek naar een (afstudeer)stage. Je bent enorm gedreven om als collega met ons succesvol te zijn in of rond het openbaar bestuur. Onze uitnodiging aan jou is: leer ons kennen! Meer informatie over ons bureau vind je op onze website: www.lysiasgroup.com.

De week van...

Jessie Post

Jessie Post is derdejaars student Bestuurskunde in Leiden. Eén van haar voornemens voor 2009 was dat ze het iets minder druk zou gaan maken voor zichzelf. Dit blijkt nog niet echt gelukt te zijn. Naast studeren houdt Jessie zich ook bezig met commissieswerk, haar bijbaantje bij de studielijn, lunchafspraken, haar jaarclub, feestjes en tal van andere activiteiten.

Bestuurskundige Berichten liet Jessie een week lang van 23 t/m 27 februari een dagboek bijhouden over haar studie en alles wat ze eraan doet.

Maandag 23 februari 2009

Op maandagochtend moet ik meestal werken. Ik werk bij de studielijn; de informatielijn van de Universiteit Leiden. Mijn werk bestaat uit het beantwoorden van vragen over de opleidingen van de universiteit via telefoon en e-mail. Verder verzend ik brochures, verwerk ik aanmeldingen voor open dagen en check ik het forum van www.studereninleiden.nl. Dit doe ik met vijf andere studenten. Het team is jong en dynamisch en bovenal enorm gezellig. Het is geen straf om hier te werken, integendeel. 's Middags heb ik college van het vak Beleid 3. Ik ben nu derdejaars student en ben bezig met het afronden van mijn bachelor. Vorig jaar heb ik een beetje vertraging opgelopen doordat ik bestuur deed van de B.I.L., waardoor ik momenteel vier vakken volg. Dit vereist enige planning.

Om een uur of zeven schuif ik aan bij cordialeten. Ik ben lid van de studentenvereniging Augustinus en maak nu al bijna 2,5 jaar deel uit van een hele leuke jaarclub: Thaleia. Onze jaarclub (ook wel cordial genoemd) bestaat uit negen meiden. Elke maandagavond eten we samen, kletsen we bij en we gaan nog af en toe naar de borrel op Augustinus.

Dinsdag 24 februari 2009

Met de deadline voor het inleveren van de inleiding van mijn bachelorscriptie in het vooruitzicht (lees: die is morgen) sta ik vandaag op tijd op en ga ik aan de slag. Ik schrijf mijn bachelorscriptie bij de heer de Zwart en mijn onderwerp is positieve discriminatie van vrouwen. In mijn scriptie bestudeer ik de situatie in Noorwegen omdat topbedrijven daar inmiddels wettelijk verplicht zijn om op 40 % van de topfuncties vrouwen te hebben zitten. Om 17.30 fiets ik weg bij FSW, richting het sportcentrum. Samen met een vriendin probeer ik elke week naar Steps te gaan. Dit doen we bij het sportcentrum van de Universiteit. Meestal eten we daarna samen, zo ook vanavond. Om 21.00 ga ik echter huiswaarts want ik wil nog even de laatste puntjes op de i zetten van mijn inleiding.

Woensdag 25 februari 2009

Om 11.00 begint de vierde bachelorscriptie bijeenkomst. Zoals het een echte Leidse student betaamt kom ik nog net binnen het Leids Kwartiertje binnenrennen. Ik praat even kort met wat studiegenoten. Tijdens de bijeenkomst leren we over de relatie tussen theorie, een vraagstelling en een casus. Om 12.50 race ik richting mijn werk, op Rapenburg 70. Ik werk deze middag met Sjaak, Jamie en Iris: stuk voor stuk leuke collega's, dus de tijd vliegt om. Om 17.30 fiets ik naar Ruud, een goede vriend van me. Omdat zijn keuken wordt verbouwd, besluiten we om te gaan eten bij de Oude Harmonie, waar we uitgebreid bijpraten. De vegetarische lasagne smaakt erg goed. Om 20.45 scheiden onze wegen echter, want ik ga naar de proefles Zumba bij het sportcentrum. Zumba is een nieuwe fitness rage uit Amerika. Het is een soort fitness gecombineerd met salsa en het klinkt erg leuk. Mijn vaste stepsmaatje, Manou, en ik zijn erg benieuwd. De opkomst is enorm: ruim 60 mensen staan even later te swingen in de veel te kleine schermzaal. Manou en ik zijn euforisch: dit gaan we vaker doen! Een paar uur later val ik, helemaal kapot maar heel voldaan, in slaap.

Donderdag 26 februari 2009

Op donderdagochtend heb ik college van het vak Bestuursfilosofie. De heer Rutgers vertelt dit keer over verantwoordelijkheid en het probleem van de vele handen. Om 13.00 moet ik wederom werken. Normaal werk ik 8 uur per week, maar soms komt het zo uit dat ik de ene week meer werk en de andere week juist minder, heel flexibel dus.

Om 18.00 is er een bedrijvenborrel van de B.I.L. Vorig jaar organiseerde ik deze bedrijvenborrels, dus ik kan

het niet maken om niet te verschijnen in de Einstein. Hoewel ik het Openbaar Ministerie niet direct als mijn toekomstige werkgever beschouw, vind ik het een interessante presentatie. Verder is het een goed moment om bij te praten met mijn bestuursgenoten van vorig jaar. Na afloop vertrek ik met Jasper, een goede vriend van me, en mijn zusje naar Den Haag. We gaan naar een cabaret voorstelling van Ronald Goedemondt. Eind december heb ik zijn vorige show op tv gezien en dat vond ik zo goed, dat ik hem ook een keer live wil zien. Hij blijkt ook in het echt hilarisch te zijn; de tranen rollen over mijn wangen. Na afloop doen we nog even een drankje in Den Haag waarna we op een beetje gek, maar heel gezellig feestje van Itiwana eindigen.

Vrijdag 27 februari 2009

Op vrijdagmiddag vertrek ik met Erik, een studiegenoot, naar de masterbeurs in de Jaarbeurs in Utrecht. Ik ben sinds kort begonnen met het kijken naar de mogelijkheden voor na mijn bachelor bestuurskunde. Misschien een beetje vroeg, aangezien ik pas in september 2010 aan mijn master wil beginnen, maar ik begin graag op tijd met dit soort dingen. Bovendien kan ik vanaf september niet meer naar open dagen, omdat ik dan een half jaar in Vancouver ga studeren.

Erik en ik struinen drie uur lang over de beurs, praten met allerlei studenten, docenten en studieadviseurs en verlaten om 17.00 het gebouw met een volle tas met brochures en chocola, ondanks ons voornemen om niet teveel mee te nemen. We drinken nog even koffie in de binnenstad, waarna ik uit eten ga met een vriend. Rond 23.30 reis ik terug naar Leiden. Eenmaal thuis word ik gebeld door één van mijn collega's, of ik nog even kom dansen in de Odessa met de rest. Natuurlijk zeg ik ja, want ik ben altijd in voor een dansje. Uiteindelijk eindigen we met z'n zessen op SSR, waar we pas om 04.30 weer de deur uitgaan. Rond vijven val ik in een diepe slaap na een enorm leuke, drukke week.

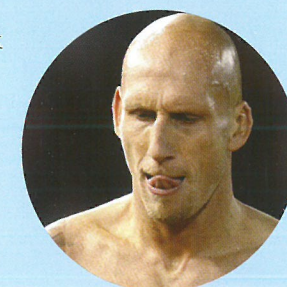
Waarde leden,

Jaap Stam

De defensie van het Nederlands Elftal heeft grote namen gekend (Rinus Israel, Arie Haan, Ronald Koeman). Meer van mijn tijd is Jaap Stam. Jaap Stam begon zijn voetbalcarrière bij FC Zwolle om vervolgens binnen drie jaar een fenomeen op de Nederlandse velden te worden door zijn wekelijkse tomeloze inzet bij PSV. Na tweeënhalf jaar PSV verkaste Jaap Stam voor het astronomische bedrag van 16 miljoen euro naar Engeland.

Stam blonk uit in zijn specialiteit voetbal, maar wat nu als een legerofficier uitblinkt in zijn specialiteit? Het tijdperk Abe Lenstra is in het voetbal al decennia passé, maar internationale transfers bij Defensie komen nog altijd niet voor. Europese samenwerking is het credo, maar voor het echte succes moet een team soms om één beslissende pion gesmeed worden. Wanneer een land als Frankrijk juist teveel kwaliteit in haar Defensieapparaat heeft kan dit weer verlamrend werken. Zodoende zou ik opteren voor een Europese academie van toplegerleiders die niet meer aan land en haard verbonden zijn, maar door middel van adequate voorzieningentoedeling en mankracht kan zorgen voor een optimaal werkend leger.

Na zijn glorietijd bij Manchester United, Lazio Roma en tenslotte AC Milan keerde Stam terug op de Nederlandse velden bij Ajax. Bij zijn terugkeer nam hij een karrenvracht aan ervaring met zich mee om het team Ajax te verbeteren. Bij Defensie kan leiderschap ook niet eeuwigdurend zijn. Een leider heeft, weliswaar niet fysiek, een expiratedatum. Wanneer een leider toch de tijd neemt om zijn opvolger(s) zijn ervaringen en tips mee te geven blijkt zijn echte klasse. De terugkeer van Stam kan hieraan geschaard worden, evenals zijn abrupte einde. Stam was klaar, Stam kon zijn teamgenoten niet meer motiveren, Stam zijn taak zat erop.

Ad Schoonderwoerd
Penningmeester van het 24e bestuur der B.I.L.

TURB.I.L.ENTIE

Commissie Buitenland 08/09

De bestuurlijke kaart van Duitsland¹

Hoe werkt het Duitse openbaar bestuur en hoe is het ingedeeld? In dit artikel een kijkje in het Duitse bestuurlijke systeem.

Door Annemieke de Roos

In 1815 verloor Napoleon de slag bij Waterloo, de overwinnaars besloten tijdens het Congres van Wenen dat er een nieuwe machtsverdeling in Europa moest ontstaan. Tijdens dit congres werd de Duitse Bond opgericht, een samenwerkingsverband tussen vier stadsstaten en 37 vorstendommen. Officieel was er inspraak voor alle stadsstaten en vorstendommen maar Pruisen en Oostenrijk hadden verreweg de meeste invloed, van een eenwording in Duitsland was nog geen sprake.

In Parijs ontstond in 1848 een revolutie, het volk eist sociale en politieke hervormingen. Er ontstaan ook revoluties in onder andere Berlijn en Wenen en op 18 mei 1848 komt in de Paulskirche in Frankfurt het eerste parlement bijeen: het Frankfurter parlement. Er word een jaar vergaderd over een nieuwe grondwet maar er is onenigheid over de omvang van de Duitse staat. Uiteindelijk kiest men voor de 'kleindeutsche losung', een staat onder leiding van Pruisen. Aan de Pruisische koning Friedrich Wilhelm IV wordt de keizerstitel aangeboden maar hij weigert. In zijn ogen wordt een koning door God gekozen en niet door het volk als gevolg van een revolutie. Het parlement in Frankfurt wordt ontbonden en men is weer terug bij af, de revolutie heeft geen resultaat opgeleverd.

Onder leiding van de Pruisische minister president Otto van Bismarck ontstond na wederzijdse provocaties in 1866 de Pruisisch-Oostenrijkse oorlog (21 juni - 26 juli 1866), waarbij Pruisen Oostenrijk verslaat. Pruisen werd nu zo machtig dat op 19 juli 1870 Frankrijk Duitsland binnen valt. Na een bloedige slag verslaan de Pruisen het Frans leger en nemen de keizer gevangen. Bismarck had een Duits rijk onder Pruisische leiding voor ogen en hij voltooide zijn wens om één Duits rijk te creëren. De zuidelijke Duitse staten voegen zich toe aan het keizerrijk en in de spiegelzaal van Versailles, nabij Parijs, wordt Wilhelm I als keizer uitgeroepen met Bismarck als rijkskanselier.

Het Duitse keizerrijk met koning Wilhelm I van Pruisen en Bismarck als rijkskanselier was een conservatieve monarchie met Berlijn als hoofdstad. Er ontstond algemeen mannenkiesrecht en het parlement kreeg het recht om wetsvoorstellen af te keuren. De binnenlandse politiek in het Duitse rijk kenmerkte zich door de beperkte bevoegdheden van de Rijksdag (het parlement) en de grote macht van de keizer.

In de twintigste eeuw volgde de eerste en de tweede wereldoorlog. Onder leiding van Hitler ontstond het derde rijk met een nationaal socialistisch programma. Na vijf jaar van oorlog in Europa wordt Duitsland verslagen, het land lag net zoals de rest van Europa in puin. Duitsland was verdeeld in vier zones onder leiding van Amerika, Engeland, Frankrijk en de Sovjet Unie. Vanaf 1948 gingen Amerika, Engeland en Frankrijk op in één zone. Deze drie westelijke bezettingszones begonnen met het maken van een grondwet voor de toekomstige Bondsrepubliek. De communisten in het oosten richtten de DDR op. Tot 1990 leeft Duitsland in grote verdeeldheid, de muur wordt gebouwd en er is sprake van een vluchtelingenstroom van oost naar west Duitsland.

Op 3 oktober 1990 breekt er een nieuwe periode aan voor Duitsland. De val van de muur in 1989 leidde uiteindelijk tot de 'de wiedervereinigung', de eenwording van Duitsland. Het maakt een einde aan ruim veertig jaar durende verdeeldheid. De integratie van oost en west Duitsland bleek moeilijker te zijn dan verwacht, in al die jaren was er een flinke kloof ontstaan tussen beide gebieden

Bestuurlijke niveaus

Sinds 1990 bestaat de Duitse federale staat uit zestien deelstaten, beter bekend als Länder. Door de grote regionale verschillen waar Duitsland mee te maken had na de eenwording is deze staatsvorm, waarbij de macht van de centrale overheid beperkt is zeer geschikt. Iedere deelstaat heeft een eigen regering, constituties en parlementen. Iedere vier á vijf jaar, dat verschilt per deelstaat, wordt de regering en de minister president van iedere deelstaat gekozen. Vergeleken met de Nederlandse provincies hebben de Duitse Länder veel meer macht en bevoegdheden. In artikel 31 van de Duitse grondwet staat dat het Bundesrecht (federale wetten) voor gaat op het Landesrecht (deelstaatswetten). Het federalisme in Duitsland gaat tot ver terug in de middeleeuwen, alleen onder het Hitler regime was er geen sprake van. Het voordeel van dit systeem is dat de macht van zowel de centrale regering als de Landesregeringen (deelstaatregeringen) niet onbeperkt kan vergroten. Een andere voordeel, wat tevens als nadeel gezien kan worden, is dat de Länder relatief zelfstandig zijn en er daardoor culturele verscheidenheid ontstaat tussen de Länder.

Het lokale bestuursniveau in de deelstaten wordt gevormd door districten, gemeenten en steden. De deelstaten zijn onderverdeeld in verschillende districten die ook wel Landkreis of Kreis genoemd worden. Deze districten staan tussen gemeenten en de deelstaten in en zijn onder andere verantwoordelijk voor de politie, bouw- en woningtoezicht en het openbaar vervoer. Iedere vijf jaar wordt het districtsbestuur en de districtscommissaris door de kiesgerechtigden in het district gekozen. De districten werken nauw samen met de gemeenten die onder hun district vallen. Vijf Duitse deelstaten kennen nog een bestuursniveau die tussen de deelstaat aan de ene kant en de districten en gemeenten aan de andere kant in zit. Dit zijn de Regierungsbezirke, zij houden toezicht op de districten en gemeenten. In Duitse gemeenten wordt zowel de gemeenteraad als de burgemeester rechtstreeks door de bevolking gekozen. Tevens is er sprake van actief kiesrecht voor jongeren vanaf 16 jaar voor regionale verkiezingen.

De Duitse Bond

Het idee van de machtscheiding, de trias politica, is ook in Duitsland terug te vinden.

De wetgevende macht in Duitsland, bestaat uit de Bondsdag en de bondsraad. De parlementariërs in de Bondsdag vertegenwoordigen zes fracties en vergaderen in het rijksdaggebouw in Berlijn. Om de vier jaar worden de leden van de Bondsdag gekozen door de inwoners van Duitsland. De rol van de Bondsdag is te vergelijken met de rol van de tweede kamer in Nederland, de belangrijkste taken zijn het aannemen van wetten,

het controleren van de regering en het kiezen van de bondskanselier en een deel van de rechters van de Bundesverfassungsgericht (de rechterlijke macht).

De Bondspresident, momenteel Horst Köhler, wordt voor een periode van vijf jaar gekozen door de bundesversammlung: de leden van de Bondsdagen hetzelfde aantal afgevaardigden uit de deelstaten. Köhler is het 'staatshoofd' van Duitsland. Hij ondertekent alle nieuwe wetten en mag ze ook weigeren te onder tekenen. Hij heeft daarentegen geen invloed op de regeringsformaties. Zijn taak is voornamelijk representatief, hij vertegenwoordigt Duitsland ook in het buitenland. In tegenstelling tot onze eigen koningin mag hij wel uitspraken doen over het regeringsbeleid, dit valt ook niet onder de ministeriele verantwoordelijkheid.

De bondsraad vertegenwoordigt de deelstaten. Iedere deelstaat zetelt afhankelijk van de grootte met drie tot zes leden in de bondsraad. De verantwoordelijkheden van de bondsraad zijn het goedkeuren van alle wetsvoorstellen die van belang zijn voor de deelstaten en het kiezen van een deel van de rechters. De bondsraad lijkt op de Eerste Kamer in Nederland maar ze zijn eigenlijk niet te vergelijken omdat de Eerste Kamer geen regio's vertegenwoordigt en de bondsraad wel.

De uitvoerende macht in Duitsland bestaat uit de Bondsregering en de bondskanselier.

De huidige bondskanselier is Angela Merkel van de CDU. Ze is de eerste vrouwelijke bondskanselier in de geschiedenis van Duitsland. De bondskanselier wordt na

de verkiezingen voorgedragen door de bondspresident en gekozen door de leden van de Bondsdag. Samen met de ministers, die ze zelf mag voordragen, vormt ze de Bondsregering. De bondskanselier heeft meer macht vergeleken met onze eigen minister president. Dit komt omdat ze de richtlijnenkompetenz zelf uit mag stippelen, dit zijn de hoofdlijnen van het beleid. De bondskanselier kan afgezet worden door een 'constructieve motie van wantrouwen', dit is slechts eenmaal gebeurd in 1982. Toen werd kanselier Helmut Schmidt afgezet en opgevolgd door Helmut Kohl.

De rechtsprekende macht in Duitsland is het Bundesverfassungsgericht, het constitutioneel gerechtshof. Dit orgaan controleert of wetten in overeenstemming zijn met de Duitse grondwet en of ze juist geïnterpreteerd zijn. Het gerechtshof wordt voor de ene helft gekozen door de bondsraad en de andere helft door de Bondsdag. Iedereen in Duitsland kan een beroep doen op het bundesverfassungsgericht, ook individuen. De uitspraak is vervolgens bindend voor alle individuen en staatsorganen in Duitsland.

2009 zal voor Duitsland een belangrijk jaar worden. De Duitse bevolking mag op vijf data voor zestien verkiezingen zijn stem uitbrengen met als hoogtepunt de

bondsdagverkiezingen op 27 september. De Duitse minister van Buitenlandse zaken, Frank-Walter Steinmeier (SPD) presenteert zich als schaduwkanselier en zal het op gaan nemen tegen Angela Merkel (CDU). De verwachting is dat door de huidige politieke crisis de verkiezingen spannend en onvoorspelbaar zullen worden.

Bronnen:

¹ Vrij naar: Neelen, G.H.J.M., M.R. Rutgers en M.E. Tuurenhout (red.) (2003), De bestuurlijke kaart van Nederland; Het openbaar bestuur en zijn omgeving in nationaal en internationaal perspectief, Bussum: Uitgeverij Coutinho.

- Duitsland.de (2009), Duitsland, geraadpleegd op 9 maart 2009 op <http://www.duits.de>
- Duitslandweb (2009), Naslagwerk, geraadpleegd op 9 maart 2009: <http://www.duitslandweb.nl/naslagwerk/naslagwerk/index.html>
- Euregio (2008), Duitsland: Info Bestuursstructuur en servicegegevens, geraadpleegd op 9 maart 2009: http://www.euregio.nl/cms/publish/content/downloadaddocument.asp?document_id=265
- Instituut voor Publiek en Politiek (2009) Duitsland – Staats en kiesstelsel, geraadpleegd op 9 maart 2008 op: <http://www.publiek-politiek.nl/Info-over-politiek/Europa/Kiesstelsels/Duitsland>
- NRC Next (2009), Duitsland wacht een superverkiezingenjaar: Vrees voor recessie en toenemende werkloosheid versterken de electorale onzekerheid, geraadpleegd op 9 maart 2009: <http://74.125.77.132/search?q=cache:uFmf9XMmA6IJ:www.nrcnext.nl/nieuws/internationaal/article2116441.ece+bondsdagverkiezingen+in+duitsland&hl=nl&ct=clnk&cd=8&gl=nl>

Column

Wir sind die Holländer! Klinkt het vanuit een klein Duits café. Geïrriteerd en enigszins verbaasd kijkt de minstens zestig jaar oude barvrouw onze kant op. We bestellen nog maar een keer 15 bier bij haar, 'und Schnaps!' wordt er geroepen, 'want we hebben een jarige in ons midden!'. Gretig duiken we op de bijgevolde glazen ter grote van bloemenvazen af en kloppen we gulzig de eerste deciliter naar binnen. Groot. Dat is het treffende woord als je de Duitse gastronomie wilt omschrijven. Geen flauw gedoe met 25 cl biertjes. Hier bestaan ze slechts vanaf een halve liter. En zelfs dan zien ze dat je een Hollander bent die dit niet gewend is; onze Duitse kroeggenoten bestellen ze namelijk per liter. Met het gevoel dat we op de Müncher Oktoberfest zijn, klinken we nogmaals op de jarige en proberen we Duitse versies van Nederlandse verjaardag liedjes uit. Een paar uur eerder maakten we al kennis met de Duitse gastronomie. Een bordvullende schnitzel, drijvend op een bedje Sauerkraut und Kartoffeln deed menig mannenhart sneller kloppen, in het dierenrijk heeft het machtigste mannetje immers het grootste stuk vlees. Met de ogen groter dan onze magen werd de immense lap vlees verorberd en weggespoeld met Duits bier. Zoals ik een Italiaanse tv-kok laatst hoorde zeggen: "Italiaanse mannen zijn als het Italiaanse eten, simpel, maar altijd met een sterk bevredigend resultaat". Ergens zit een kern van waarheid in deze opmerking, niet zozeer de opmerking zelf, maar het idee dat erachter schuil gaat; eten zegt veel over het betreffende land. Ook kun je door eetgewoonten conclusies trekken over de inrichting van het Openbaar Bestuur, of de politieke situatie. De Franse haut cuisine en de finesse die daarbij komt kijken is doorgetrokken in de juridische inslag die het Franse Openbaar Bestuur typeert. De Belgische kost wordt het liefst geconsumeerd in een rommelig, viezig, bruin café, waar de glorie al jaren vergaan is. De link met de politieke situatie hoef ik waarschijnlijk niet uit te leggen. In de Verenigde Staten is de presentatie van hoog niveau, maar wordt er over de inhoud met geen woord gerept. Zelfs ons koude kikkerlandje waar we het liefst allemaal om half zes aan de dagelijkse stampot zitten, waar de afwisseling 'm zit in gehaktbal of rookworst, is de van-negen-tot-vijf-mentaliteit en de bijkomende, geliefde regelmatigheid te herkennen. Ook Duitsland voldoet aan deze stelling. Ten eerste houden ze hier van groot en groothedswaanzin, hoe controversieel ook, is iets waar de Duitsers in het verleden wel wat ervaring mee hebben gehad. Daarnaast werd het Duitse ambtenarenapparaat door de anti-Nazi professor Robert D' Harcourt ooit omschreven als benijdenswaardig efficiënt. Toepasselijk als we de menukaart van ons Duitse restaurantje bestuderen, want hoewel de schnitzelervaring niet is tegengevallen, zijn schnitzels wel het enige op de kaart. Slechts het sausje of de garnituur verschilt, lekker efficiënt voor de chef. De volgende ochtend worden we weer geconfronteerd met de realiteit; we zijn op korte reis met de B.I.L., wat inhoudt dat een of andere overheidsinstelling ons om 9 uur 's ochtends heeft ingeroosterd. En zoals Duitse kroegbazen serieus omgaan met grote hoeveelheden bier, gaan Duitse bureaucraten ook zeer serieus om met de tijd. Want Duitse stiptheid, daar moet je niet mee sullen.

Roel van der Weij

Korte studiereis naar Berlijn 27 t/m 31 januari

En toen... gingen we naar Berlijn.

Door Rhoderick Adema, Meike Arets, Lisa Blanken, Janna Cheretis, Marjoleine van Egeraat en Charlotte Wagenaar

Hoewel je zou denken dat onze studiereis van start gaat bij de busreis, begon de voorpret al veel eerder. Op 21 januari kregen wij een introductielesing door dr. Krijn Thijs over de geschiedenis van Berlijn gedurende de periode van de Tweede Wereldoorlog tot de val van de muur. Na enige technische probleempjes en taalbarrières van deelnemers kregen wij een goed beeld van Berlijn in die tijd. Een kleine week later kon het feest dan echt beginnen! Om half negen 's ochtends waren de eerste deelnemers al met vermoeide gezichten aanwezig, waarna iedereen gretig naar de goodiebags greep die al klaar stonden, terwijl ze door de turB.I.L.ente douane gingen voor de paspoortcheck. We konden pas weggrijpen nadat ook de trouwe laatkomers (de heren Edward M. en J. Hekert) present waren.

Eenmaal in de bus maakten we kennis met onze André. Deze vrolijke en goedlachse chauffeur had er duidelijk zin in. Naarmate de reis vorderde bleek hij een onvervangbaar element te zijn. Om de deelnemers gerust te stellen tijdens de busreis werd de actie-thriller 'Speed' gedraaid. Terwijl sommigen nog hun programmaboekje doorlazen en anderen meezongen met onze hitzone Berlijn cd, waren we binnen de kortste keren in Berlijn. Dit betekende echter niet dat we al bij onze bestemming waren... pas bij poging twee kwamen we aan bij het Amstel House in het noordwesten van Berlijn. Na deze korte sightseeing kon iedereen genieten van een welverdiende vrije avond, maar niet nadat ieder zijn plekje toegewezen kreeg in het hostel. Sommige mensen (we noemen geen namen)

hadden een specifiek restaurantje in gedachten, ergens in het centrum in Berlijn. Na twee keer overstappen met de metro en 600 meter lopen om 5 straatnummers verder te komen gaven deze leuke mensen het op. Bij het binnenlopen van de eerste de beste pizzeria kwamen ze tot hun grote verbazing een andere B.I.L.-groep tegen. Later deze avond bleek een wereldstad als Berlijn bijzonder klein te zijn; in totaal werd 60% van de deelnemers gespot in de desbetreffende Friedrichstraße en in de metro.

De volgende dag bracht André ons na een uitgebreid ontbijt naar de Reichstag voor een rondleiding gevolgd door een prachtig uitzicht vanuit de Reichstagskoepel (ware het niet dat deze geheel bevroren was). Geïnspireerd door de kou en het bevroren uitzicht wilden alle toekomstige ambtenaren maar één ding: koffie. Hierdoor konden we, na volledig opgewarmd te zijn, voor de trappen van de Reichstag een mooie groepsfoto maken. Bij de aankomst op onze volgende activiteit, de Humboldt Universiteit, bleek dat uiterlijk niet alles zegt. Na de entree in de prachtige Universiteit volgde de anti-climax van de bijna antieke collegezaal waar we een gastcollege kregen. Hoewel de lezing interessant begon, maakte de warmte in de zaal de nodige slachtoffers. Uiteraard kon dit de pret niet drukken. Van zoveel indrukken krijgt een mens honger, en dus namen we eventjes de tijd om op krachten te komen en in de omgeving een kleine snack te nuttigen.

Natuurlijk was iedereen op tijd aanwezig bij het aangewezen metrostation voor ons bezoek aan de Nederlandse ambassade. Ter plekke kreeg onze voorzitter bij de security-check de taak van omroeper toegewezen. We verwachten dat hij nu alle namen inclusief achternaam van de deelnemers kent.

Eenmaal op de ambassade werden we gerust gesteld: Nederlands belastinggeld wordt niet verkwist! Dhr. van Laak spijkerde met zijn lezing onze kennis over de huidige politieke situatie in Duitsland bij, waarbij hij de focus legde op het Buitenlands beleid. Tevens sijnpelde zijn ongezoeten mening door over staatshoofden in Europa. Na afloop volgde een mogelijkheid tot borrel en persoonlijk gesprek, maar ook een rondleiding door het architectonisch gekroonde gebouw van Rem Koolhaas. Wegdraaiende muren, trappen die eindigden aan het plafond en stukken schaaap aan de muur zorgden voor een hypermoderne architectuur.

's Avonds stond een Berlin by Night bustour op het programma. Hier werden we door de Berlijnse, maar verdacht goed Nederlands sprekende (en voor de vrouwen ook leuk uitziende) gids Olaf bijgepraat over Berlijn. Tijdens de tour gingen we terug in de geschiedenis, maar ook de moderne gebouwen en straten werden besproken. Hier kon een fotostop bij het Sony City Center en de Berlijnse muur niet ontbreken. Vele grappen kwamen tijdens de tour langs waaronder de vraag hoe je in Berlijn zelf een kompas kon maken ten tijde van de muur; je legt een banaan op de muur en de kant die na een tijdje aangevreten is, is Oost. De actievelingen onder ons werden na de tour afgezet in het centrum.

Na een avondje uitgaan in cafés met vuurspuwende wezens, gekke Duitsers en intrigerende deelnemers, sleepten de nog nuchteren de iets minder nuchteren de taxi in.

De volgende ochtend moesten wij al vroeg weer helemaal helder zijn voor cijfertjes, want een bezoek aan het Ministerie van Financiën stond op het programma. Na de heldere en interessante lezing, in een ruimte die qua temperatuur een verdachte overeenkomst had met een sauna, stapten we in de bus voor het bezoek aan de voormalige Stasi-gevangenis Hohenschönhausen. Hier startte het bezoek met een inleidend filmpje waarna een aangrijpende rondleiding door het complex volgde. De tour leidde door grauwe gangen en langs cellen, martelkamers en verhoorkamers, terwijl de gidsen ons vertelden over de gruwelijke gebeurtenissen die hier tot minder dan twintig jaar geleden plaats vonden. Enorm indrukwekkend. Een beter beeld van de stedelijke ontwikkeling van Berlijn kregen wij bij de Senatsverwaltung für Stadtentwicklung waar vele maquettes van de gehele stad te zien waren.

Op de donderdagavond was het tijd voor het hoogtepunt van onze reis: de kroegentocht! Want wie wil er nou niet met een groep medestudenten in de tuin van een anti-kraakpand en onder een spoorbrug shotjes nuttigen? Van uur tot uur en van kroeg tot kroeg kwam de stemming er steeds meer in en werden de locaties steeds mooier. Als klap op de vuurpijl kwamen wij uiteindelijk, om merkwaardige redenen weet niemand nog hoe laat, aan in de Matrix. Deze grootste, en duidelijk ook de beste, discotheek van Berlijn was een groot succes. Waarbij zelfs het internationale netwerk van menig deelnemer werd uitgebreid. Op de dansvloer, die voor de helft was gevuld met B.I.L.-lers, gingen tot laat de voetjes van de vloer.

Een paar uur later werd de wekdienst door iedereen natuurlijk met veel enthousiasme ontvangen. Het ontbijt ging er met moeite in en de koffers werden met pijn in het hart ingepakt. Nog twee mooie activiteiten te gaan. Allereerst een bezoek aan het German Institute for International and Security Affairs. Drie onderzoekers van deze NGO waren aanwezig om ons toe te spreken

en onze vragen over hun werkzaamheden en inzichten te beantwoorden. De vermoeidheid was bij sommigen toegeslagen, waardoor een gaap en een por niet konden uitblijven.

Onder het motto 'save the best for last' stond er nog een ontmoeting met twee parlementsleden op het programma: dhr Stephan Eisel in levende lijve en Markus Löning (in gedachten met ons). Het aanwezige parlements lid van het CDU beantwoorde na zich kort voorgesteld te hebben in een vragenronde de vragen van de deelnemers. De deelnemers waren nog verrassend scherp na de intensieve dagen en de tijd vloog dan ook voorbij.

Deze activiteit was ook gelijk het laatste onderdeel van de dag en er volgde een vrije middag in Berlijn. De vrije tijd werd door sommigen ingevuld door een bezoek te brengen aan bijvoorbeeld het Holocaust monument, Checkpoint Charlie of het populaire Kaufhaus des Westens. De nodige tussenstops in cafés en restaurantjes mochten daarbij niet ontbreken. Rond etenstijd greep een gedeelte van de deelnemers de kans om voor de laatste keer een traditionele Duitse maaltijd te nuttigen. Sommigen vonden het echter een uitdaging om naar een Australisch restaurant te gaan en daar kangoeroe, krokodil en andere typisch "Duitse" gerechten te bestellen. Tevens bleek dat een bepaald persoon daar een serveerster aanzag voor de leuning van de trap. Na deze geslaagde laatste avond was iedereen op tijd terug om een goede plek in de bus te bemachtigen. Terwijl er eerst nog de mogelijkheid was een film te kijken zat er voor de meesten echt slapen niet in. Gelukkig kon dat de volgende ochtend nog. Om 6 uur 's ochtends reden we Leiden binnen onder muzikale begeleiding van Brabant, waar al vrolijk karaoke op gezongen werd. Ter afsluiting werd het liedje "de muur" gedraaid en konden we André bedanken voor alle goede zorgen. Deelnemers met vermoeide gezichten druppelden de bus uit en na de laatste afscheidsgroeten was onze succesvolle reis tot ieders verdriet tot een einde gekomen. Een studiereis waar veel is geleerd, maar ook vriendschappen zijn gesloten en waarvan mooie herinneringen opgehaald kunnen worden op de Fotoborrel.

Berlin: Danke und auf Wiedersehen!

Inteview Jan Mulder

Door Jasper Hekert en Roel van der Weij

17 maart jl. gaf de heer Mulder in het kader van het vak European Union: Policy & Politics een lezing over zijn ervaringen binnen de EU. Na afloop van de lezing had de redactie het genoegen een interview af te mogen nemen met de Europarlementariër. Jan Mulder is sinds 1994 lid van het Europees Parlement voor de VVD. Hij is opgeleid tot landbouwkundig ingenieur en was ambtenaar op Buitenlandse Zaken en bij de Europese Commissie. In het Europees Parlement houdt hij zich bezig met de jaarbegroting van de Europese Unie en diverse EU-instellingen, en de controle hiervan.

U zit sinds 1994 al in het EP voor de VVD, oorspronkelijk komt u uit de landbouwsector, u heeft in Wageningen gestudeerd, vanwaar deze overstap?

Ik heb een technisch beroep gestudeerd, maar ook toen ik in Wageningen studeerde ben ik altijd geïnteresseerd geweest in politiek. Na mijn afstuderen heb ik vijf jaar gewerkt in Kenia, waar toen een dictatuur was, zoals in de meeste Afrikaanse landen. Misschien ben ik daardoor, toen ik terugkwam in Europa, gaan werken in Brussel. Mij werd gevraagd of ik voorzitter wilde worden van de VVD afdeling in Brussel, toen ik dat werd ontdekte ik allemaal interessante dingen. Nederlanders konden in het buitenland bijvoorbeeld niet stemmen. In mijn tijd als voorzitter heb ik allerlei voorstellen gedaan om het stemrecht voor VVD-leden in het buitenland ook te doen gelden, wat, in samenwerking met dhr. Wiegels, toentertijd minister van Binnenlandse Zaken is gelukt. Door mijn politieke activiteit werd ik voorgedragen om lid van het EP te worden.

In het EP zijn er gecombineerde fracties, u zit samen met de VVD en D66 in een liberale fractie, hoe groot is de losse invloed daar nog van?

In het EP heb je geen oppositie en er zijn geen regeringspartijen zoals in een nationaal parlement. Het is een afspiegelingscollege. Wij hebben als we wetgeving maken, de helft van het aantal stemmen plus één nodig. Dit betekent meestal dat de drie grote fracties het met elkaar eens moeten zijn. Daar behoort ook de liberale fractie toe. Wij zitten precies tussen de sociaaldemocraten en de christendemocraten, dus als je het goed speelt kunnen wij nogal wat invloed uitoefenen. Het blijft streven naar consensus.

Speelt in die zin de Nederlandse achtergrond van het 'schikken en plooiën' een rol?

Je kunt mensen niet naar nationaliteit karakteriseren vind ik. Er zijn bepaalde Nederlanders waar ik niet goed mee kan opschieten en er zijn bijvoorbeeld bepaalde Hongaren waar ik erg goed mee kan opschieten. De rol

van de nationaliteit is niet zo sterk. Ik zal natuurlijk nooit vergeten dat ik in Nederland gekozen ben en dat ik Nederlandse belangen moet bevorderen. Daarom probeer ik zoveel mogelijk de belangen van Nederland in het oog te houden. Maar je moet altijd water bij de wijn doen, dus als je alleen doet wat goed is voor je land, dan krijg je nooit beslissingen.

U bent actief in het landbouwbeleid. Van 2008 tot 2013 wordt het landbouwbeleid drastisch hervormd, dat is het voornemen. Hebt u of de VVD hier nog een rol is gespeeld?

Ik heb er zeker in het verleden een rol in gespeeld. Mijn visie is: hoe minder subsidie, hoe beter. Maar je moet nooit vergeten dat we in Europa een democratie hebben die representatief is. In die democratie spelen de groene partijen een rol. Meer dan in de VS of andere landen hebben wij een dierenwelzijnbeweging en een milieubeweging die zich heeft vertaald in wet- en regelgeving. We zeggen dus tegen de boeren: u mag alleen produceren onder bepaalde omstandigheden. We hebben sterke limieten aan bestrijdingsmiddelen, aan kunstmest en we kennen een habitatrichtlijn. De boeren mogen in een bepaald gedeelte van het jaar het gras niet maaien, enzovoort. Ook hebben we strenge regels over genetisch gemodificeerde planten die in de rest van de wereld niet gelden. Als men deze regels stelt, maar je ook producten uit andere delen van de wereld, waar deze regels niet gelden, haalt, is dat oneerlijke concurrentie. Je kunt die producten tegenhouden, maar wij hebben afgesproken dat we alleen de producten tegenhouden die gevaarlijk zijn voor de gezondheid. Dus moet je boeren subsidiëren. Soms vragen we boeren ook dingen te doen of te laten die niet direct aan hun vak gelieerd zijn. Het geld dat de boeren daarvoor krijgen moet je niet zien als subsidie, maar als beloning voor geleverde diensten voor de maatschappij. Als de maatschappij het op prijs stelt dat er landschappen zijn met veel bossages en biodiversiteit: prima, maar dan moet je die boeren daar wel voor betalen. Ik sta dus een beetje gemengd tegenover subsidies.

Dat is ook de trend van het beleid. De meer marktgeoriënteerde oriëntatie van de boeren. Aan de andere kant is de vraag of boeren gezien de beperkende regelgeving überhaupt wel kunnen concurreren op de wereldmarkt of moeten we dat niet eens willen?

Ik vind van wel. Ik vind dat je zoveel mogelijk gebruik moet maken van de omstandigheden en dat je moet blijven exporteren, zeker als Nederland.

Zijn de hervormingen dan ook een oplossing voor de boterbergen en melkplassen?

Nee, we zullen altijd weer nieuwe hervormingen nodig hebben en aan moeten passen aan de veranderende omstandigheden. Er worden nieuwe uitvindingen gedaan. Wel belangrijk net als met energie, dat we wat voedsel betreft altijd strategisch beleid maken en dat een bepaald percentage altijd zelfvoorzienend is.

En dat percentage zou moeten zijn?

Zestig tot zeventig procent.

Wat betreft protectionistische maatregelen. Er bestaat een soort fort Europa. Denkt u, gezien uw liberale achtergrond, dat het nodig is deze maatregelen te treffen, of dat het meer iets wat binnen de lidstaten speelt?

Er wordt altijd uitsluitend gepraat over Europa, maar ieder land in de wereld past bescherming toe. Kijk naar Nieuw-Zeeland en Australië. Die willen geen vreemde ziektes hebben, en terecht. Dus die hebben een nogal strikt invoerbeleid. Als jij naar Australië wilt gaan en je neemt Hollandse kaas mee voor de familie, dan zou dat waarschijnlijk niet goed ontvangen worden. Dus als je het globaal bekijkt vindt de sterkste bescherming voor landbouw niet plaats in Europa, maar in Zuid-Korea, Rusland, Noorwegen, Japan. Als je kijkt naar Europa zitten wij in de middenmoot van bescherming. Ik ben voor liberaliseren, maar wel gelijk aan de rest van de wereld.

Wat betreft de concurrentie positie van de EU, is het een potentieel risico als we meer protectionistisch zijn?

Er wordt altijd gezegd dat de Europese landbouwpolitiek noodlottig is voor ontwikkelingslanden. Maar Europa voert meer landbouwproducten in vanuit ontwikkelingslanden, dan Canada, de VS, Japan, Nieuw Zeeland en Australië gezamenlijk. Dus we zijn totaal niet protectionistisch. Ook hebben we een akkoord met de 49 armste landen ter wereld, dat deze al hun landbouwproducten zonder enige tarieven kunnen invoeren in de EU.

Denkt u dat er voor de EU een rol is weggelegd wat de opkomst van biobrandstoffen betreft?

Ja, ik denk dat de energieproblematiek de grote problematiek van de toekomst wordt. Hoe we het ook wenden of keren, de fossiele bronnen raken een keer op of die worden zo duur dat we het niet meer kunnen betalen. We moeten kijken naar alle alternatieven. Ik ben voor

alle alternatieven, alle mogelijke vormen van energie, inclusief bio-energie.

Nu met de economische crisis wordt geprobeerd om het oude economische systeem opnieuw op te bouwen. Er wordt ook gezegd dat dit systeem niet houdbaar is, en dat we zoals in de VS die 'green deal' moeten nastreven. Is daar volgens u nu door de crisis een window of opportunity voor?

Ik vind het Amerikaanse systeem dat veel subsidie geeft aan biobrandstoffen onhoudbaar. Ik ben niet voor die subsidiegift. Als ik predik dat er minder subsidie moet komen voor de landbouw, kan het me niet veroorloven dat ik wel subsidie geef op een ander landbouwproduct, wat de bio-industrie is.

Dus meer marktwerking?

Meer marktwerking inderdaad.

Is er wat pesticiden betreft binnen de EU een soort absurdisme ontstaan of is er sprake van bewaking van de voedselveiligheid?

In de eerste plaats heeft het te maken met allerlei gezondheidsfactoren. Er zijn allerlei stoffen die zich ophopen in het lichaam en die dus kwalijk zijn voor de gezondheid. Het gaat erom wat het risico van bepaalde

producten is. Er zijn bepaalde pesticiden waarvan een klein deel al gevaarlijk is, die moet je verbieden. Van de pesticiden kunnen we ook een groot deel gebruiken, die zijn bekend. Maar ook al zouden wij het beleid niet veranderd hebben, dan waren we alsnog ver vooruit op de rest van de wereld. Wij kunnen alleen producten weigeren als ze een gevaar zijn voor de menselijke gezondheid. Maar niets weerhoud bijvoorbeeld tomatenkwekende landen om DDT te gebruiken, als er maar geen resten in het product zijn. Maar een hele kleine hoeveelheid, alhoewel je die niet kunt detecteren, kan ook gevaarlijk zijn. Dus ik vind wel dat je zoveel mogelijk gelijke concurrentieverhoudingen moet hebben. Daarom heb ik altijd gepleit voor een Europees kwaliteitslabel voor landbouwproducten, zodat je zoveel mogelijk kunt herkennen in de winkel. Dit mogen ook producten uit niet EU landen zijn, mits ze het maar produceren volgens onze maatstaven.

Denkt u dat door de hervormingen de voedselveiligheid onder druk komt te staan? Te denken valt aan de varkenspest, MKZ, BSE?

Dat heeft meer te maken met controle aan de grenzen. Alle ziekten die je noemt kwamen voort uit het meenemen van vlees vanuit een land waar de ziekte nog voorkwam. De vorige MZk epidemie was van een virus dat nog nooit eerder in Europa opgedoken was. Het kwam uit India. Natuurlijk is het zo dat je met globalisatie meer kans hebt op dierziekten en dat is een groot risico. We kunnen aan de grenzen dus niet alert genoeg zijn. Vooral

De subsidiebedragen voor boeren over 2008 zullen worden bekendgemaakt. Denkt u dat dit leidt tot maatschappelijke onrust, of scherpe vragen?

Driekwart van de subsidies betreft minder dan vijfduizend euro per boer. Er zijn een aantal hoge subsidieontvangers, zoals de prins van Monaco en de Koningin van het Verenigd Koninkrijk. Die ontvangen ettelijke miljoenen. We hebben dit jaar voor het eerst besloten dat die subsidies extra worden afgeroomd. Dus hoe meer je ontvangt, hoe meer je afroomt. Net zoals progressie in de belastingen.

Denkt u dat de inkomenspositie van de boeren door de herziening van het landbouwbeleid onder druk komt te staan?

Ja, er bestaat een hoop stille armoede op het Nederlandse en Europese platteland, dit wordt lang niet altijd erkend. Volgens de officiële cijfers heeft veertig procent van de boeren een inkomen dat onder het minimumloon ligt. Ze overleven doordat de partner buitenshuis werkt. En toch blijven ze bestaan?

Dat komt omdat ze weinig alternatieven hebben. Je kunt niet zomaar op een andere baan overstappen, toch houdt ieder jaar zo'n vijf procent van de boeren er mee op. Als je kijkt naar dorpen waar ik geboren en getogen ben [Diever, red.], deed vroeger iedereen iets in de agrarische sector, nu

is dat bijna niemand meer. Dat is in één generatie gebeurd. Er moet wel een bepaalde landbouwcapaciteit behouden blijven. Het is ook veel goedkoper als het landschap door boeren onderhouden wordt dan door natuurmonumenten of staatbosbeheer.

De rol van de boer in de plattelandsgebiedontwikkeling is dan ook groot?

De boer speelt daar een geweldige rol in en doet dat veel goedkoper dan overheidsorganisaties.

Hoewel de boer geen boswachter moet worden.

Nee, die moeten wel hun inkomen verdienen.

Vanuit de EU?

Nee, de boer moet zoveel mogelijk naar de markt toe. Dat willen de boeren denk ik zelf ook liever.

De rekenkamer heeft een rapport gepubliceerd over het landbouwbeleid. Daar stonden een aantal kritieken in. Onder andere dat de regels ingewikkeld waren, de doelen vaag en dat de controle van de lidstaten te wensen overliet. Deelt u deze kritiek?

Ik deel deze kritiek. Ik ben in de eerste plaats van mening dat er veel teveel regelgeving in Europa is. Een van de dingen die ik de afgelopen vijf jaar heb bereikt is het creëren een orgaan buiten de Europese instellingen om is gecreëerd dat, onder leiding van de vroegere Beierse minister president Steuber, alle regelgeving in Europa onder de loep gaat nemen. Er gebeurt dus wel een hoop aan regelgeving. Andere kritiek was dat de controle van de lidstaten te gering was. Het geld wordt uitgegeven door de lidstaten die, omdat het Europees geld is, teveel het idee hebben dat zij er minder op hoeven te letten. Die cultuur moet veranderen.

U zit nu veertien jaar in het parlement. Terugkijkend op deze periode is er veel veranderd op Europees gebied. De EU is heel groot geworden, de samenwerking is veranderd. Ziet u deze periode als vruchtbaar of is het alleen maar complexer geworden?

De macht van het parlement is altijd toegenomen. We worden steeds invloedrijker en dat vind ik een uitstekende zaak. We hebben het alleen nog niet kunnen vertalen in de publieke opinie. De gemiddelde Nederlander en Europese burger heeft nog geen idee wat het EP precies doet. Dat vind ik jammer en daar moeten wij aan blijven werken. De Europese samenwerking is nog steeds een unieke zaak. Het is de moeite waard daar voor te blijven strijden en daar voor te werken.

Gaat u voor nog veertien jaar?

Veertien jaar is misschien wat veel, maar ik teken voor de komende vijf jaar.

Dank u wel voor het interview.

Wist u dat

- Prijs drie gangen menu € 19,95.
- Wij op zondag en maandag heerlijke Thaise gerechten serveren.
- Wij een nieuwe à la carte kaart tegen zeer aantrekkelijke prijzen hebben.
- Wij hebben een dagschotel voor slechts € 7,95.
- Wij een sfeervolle bovenzaal hebben die uitermate geschikt is voor het houden van borrels en diners.
- Wij iedere 6 weken een nieuwe menukaart hebben.
- Wanneer u drie gangen van de kaart neemt betaalt u slechts € 19,95. Ongeacht uw keuze.

DAGELIJKS GEOPEND
VANAF 10.00 UUR

tot ziens,
tot EINSTEIN

NIEUWE RIJN 19 LEIDEN • TEL: 071 - 5125370 • E-MAIL: mail@einstein.nu

Van negen tot Vijf

Door Annemieke de Roos

Even voorstellen: Mark Reijnders

Een vertrouwde rubriek onder een nieuwe naam want in deze rubriek, voorheen onder de naam Intussen of de vijfde, gaan wij op zoek naar wat onze docenten en overige medewerkers meer doen dan wat wij ervan zien. Is het alleen colleges gegeven, opdrachten maken en tentamens nakijken? Uiteraard gebeurt er veel meer op de vijfde verdieping, zoals administratie bijhouden en onderzoeken uitvoeren. In de rubriek 'Van negen tot Vijf' stelt iedere keer een medewerker zich voor en vertelt waar hij of zij allemaal mee bezig is.

Deze keer is het de beurt aan Mark Reijnders. Hij studeert al vanaf 2002 in Leiden, is actief voor de lokale PvdA afdeling en geeft werkgroepen als student-assistent.

Personalia

Naam:	Mark Reijnders
Geboortedatum:	29-01-1984
Opleiding:	MA Politicologie, Universiteit Leiden.

Wat is je achtergrond?

Mijn middelbare schooltijd heb ik in Leiden doorgebracht en ik ben daarna in 2002 in Leiden aan de universiteit gaan studeren. De keuze viel op politicologie omdat ik geïnteresseerd was (en ben) in de politiek en het leuk vond om de actualiteiten te volgen. Dit bleek een goede keuze en ik ben uiteindelijk in mei 2008 afgestudeerd. Mijn afstudeeronderzoek ging over de Europese Unie, met als onderwerp de samenwerking van politieke partijen in het Europees Parlement. De Europese Unie vond ik tijdens mijn studie een interessant onderwerp, daarom was het een logische keuze om dit als afstudeeronderwerp te kiezen. Ondertussen was ik ook begonnen aan mijn propedeuse voor bestuurskunde. Ik wilde na politicologie niet direct gaan werken. Door eerst deze propedeuse te halen zou ik na mijn afstuderen zo in kunnen stromen in een bestuurskunde master. Nadat ik mijn propedeuse gehaald heb ben ik in februari ingestroomd in de master Public Administration and Public Affairs. De keuze viel op deze master omdat je zelf de keuze voor vakken kunt maken en ik daardoor mijn master zo naar mijn persoonlijke interesses in kon vullen. De verwachting is dat ik aankomende zomer afstudeer.

Wat voor werkzaamheden voer je uit op de universiteit?

Afgelopen jaar ben ik begonnen als student-assistent en geef ik meerdere werkgroepen, onder andere de vakken Bestuurskunde 1 en 2 en Organisatietheorie en Publiek Management.

Dit werk bevalt me erg goed, het is vooral leuk om een werkgroep te begeleiden met studenten die actief mee willen doen en mee willen denken. Als dat niet het

geval is, is het een uitdaging om er voor iedereen toch een interessante werkgroep van te maken en studenten te motiveren om actief mee te doen.

Naast het verzorgen van deze werkgroepen assisteer ik ook Frits van der Meer bij de hoorcolleges van het vak Management van de Publieke Sector. Het is erg leuk om me op deze manier voor de universiteit in te zetten en je komt zodoende in contact met veel verschillende mensen, zowel docenten als studenten.

Wat is je indruk van de universiteit?

Ik studeer inmiddels al zeven jaar aan de universiteit en die jaren zijn me altijd goed bevallen. De kwaliteit van het onderwijs is goed en alles is prima georganiseerd. Het valt me wel op dat de werkgroepen steeds groter worden, deze ervaring heb ik zowel als student en als werkgroepdocent. Dat is jammer want je hebt daardoor minder persoonlijk contact met de studenten in de werkgroep. Soms heb ik het idee dat ik een klein college aan het geven ben. Er is daardoor ook geen sprake van één op één contact. Het zou voor mij, en ik denk ook voor de studenten, een verbetering zijn als de werkgroepen wat kleiner zouden worden.

Waar hou je je allemaal mee bezig naast je studie?

Ik ben al een tijd werkzaam als secretaris voor de PvdA afdeling in Leiden. Ik heb in Leiden op de middelbare school en op de universiteit gezeten en woon er inmiddels ook al jaren. Daardoor weet je toch beter wat er speelt in de stad. Het is daarom erg leuk om me in te zetten voor de PvdA afdeling in Leiden en de rol van secretaris bevalt me goed. Ik hou me onder andere bezig met de opvang van

nieuwe leden en we organiseren verschillende activiteiten. Momenteel zijn we bezig met het organiseren van politieke cafés, waarbij onder andere leden van de landelijke fracties spreken. We zijn ook bezig met het opzetten van een ombudsteam voor Leidenaren die een conflict hebben met bijvoorbeeld de UWV of de gemeente. Wij geven ze advies en verwijzen ze door naar de juiste instanties die gespecialiseerde hulp kunnen bieden.

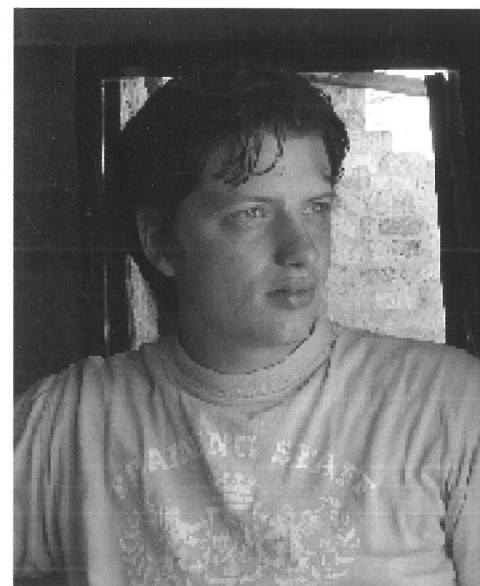
“Het zou voor mij, en ik denk ook voor de studenten, een verbetering zijn als de werkgroepen wat kleiner zouden worden.”

Uiteraard hoort de administratie ook tot een van mijn taken als secretaris. Door mijn werk als secretaris ontmoet ik veel nieuwe mensen en het is interessant om het debat aan te gaan met andere partijen.

Behalve secretaris bij de PvdA werk ik ook parttime als Planner op het kantoor bij de Thuiszorgorganisatie Stichting Activite.

Ervaar je veel verschil tussen je vorige studie politicologie en bestuurskunde?

Beide studies waren een goede keuze. Toen ik van de middelbare school kwam had ik geen vooropgezet plan wat ik later wilde worden en wat ik zou moeten gaan studeren. Ik ben op mijn gevoel en interesses afgegaan en dat bleek goed uit te pakken. De kwaliteit van beide opleidingen is goed en nu ik bijna klaar ben met beide studies kan ik concluderen dat ze elkaar ook goed aanvullen. Er zijn uiteraard veel overlappingen tussen beide studies, maar ook veel verschillen. Het is natuurlijk wel zo dat ik bij politicologie de gehele studie gevolgd heb en bij bestuurskunde alleen de propedeuse en de master. Maar als ik naar beide studies kijk dan vind ik bestuurskunde wat concreter, je krijgt echt concrete voorbeelden bij de theorie aangereikt, terwijl politicologie wat abstracter is.

Wat ik wel zou willen verbeteren, en wat voor meerdere studies geldt, is dat er veel studenten studievertraging oplopen omdat je, ook met een gering, tekort aan studiepunten niet in kan stromen in de master. Ik heb een jaar langer over mijn studie gedaan door een tekort van maar 5 ECTS. Ik vind dat studenten met weinig achterstanden toch toegelaten moeten worden in de master. Aan de andere kant biedt dat jaar wel de mogelijkheid om je te richten op andere activiteiten naast je studie. Studenten moeten zich naast hun studie ook kunnen ontwikkelen en zich bezighouden met nevenactiviteiten. Zowel voor je eigen ontwikkeling, als voor de ontwikkeling op vakgebied waarin je studeert. In dit opzicht zou de universiteit ook wel minder gefocust mogen zijn op die 4 jaar waarin je een studie moet voltooien. Als je je studietijd goed inricht, met relevante nevenactiviteiten is het helemaal niet erg om er een jaartje langer over te doen.

Wat wil je in de toekomst gaan doen?

Daar ben ik nog niet helemaal over uit. Aan de ene kant lijkt het me leuk om te promovoren, maar dat betekent dat ik hier voorlopig nog wel even zit. Aan de andere kant heb ik me eigenlijk nog helemaal niet serieus op de arbeidsmarkt gericht. Het lijkt me leuk om iets te doen met de Europese Unie, sowieso in de publieke of semi-publieke sector. Maar waar en hoe daar heb ik me nog niet mee bezig gehouden. Eigenlijk is dit wel een beetje kenmerkend voor mijn gehele studietijd. De dingen kwamen op mijn pad, zoals de functie van secretaris bij de PvdA, en pakten eigenlijk altijd goed uit.

Mark Reijnders is iemand die op vele vlakken actief is zowel binnen de universiteit als daarbuiten. Misschien kom je hem nog wel eens tegen als werkgroepdocent of op de vijfde verdieping.

Alumnus interview met Kutsal Yesilkagit

Door Stephanie Tang

In het alumnikatern gaan we telkens een alumnus/a benaderen die ons meer over zijn/haar werk kan vertellen. Op die manier kan je als lezer, hopelijk een beter beeld vormen wat er in de wereld na je studietijd afspeelt. Na het lezen van de verschillende interviews hopen wij dat je geprikkeld bent om met de nodige nieuwsgierigheid je verder te oriënteren.

Deze keer hebben wij een wetenschapper benaderd die werkzaam is bij de Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisatiewetenschap (Universiteit Utrecht). Dr. Kutsal Yesilkagit is universitair hoofddocent Bestuurskunde, alumnus van Universiteit Leiden en oud-B.I.L.-lid.

Kutsal, dank dat je ons ter woord wil staan. Om met de deur in huis te vallen, wanneer heb je bestuurskunde gestudeerd en welke specialisatie had je gekozen? Bovendien, waarom koos je juist voor Leiden?

Ik kom uit Brabant en ik wou eerlijk gezegd op kamers. Eerst had ik nog een jaar in Delft gestudeerd, maar ben via een vriend in Leiden verzeild geraakt. De keuze voor bestuurskunde was gemakkelijk omdat deze richting de meest brede, generalistische kijk op de maatschappij geeft. Voor een bestuurskundige bevat de maatschappij namelijk een aantal puzzels die door middel van sociaal wetenschappelijke perspectief uitgediept en – hopelijk – opgelost kunnen worden. Bovendien leidt deze richting studenten op tot beleidsprofessionals die oplossingen kunnen bieden voor maatschappelijke vraagstukken. Tenslotte kunnen deze beleidsprofessionals overal terecht komen, bijvoorbeeld in de banksector, bij energiebedrijven, kortom bij allerlei bedrijven waar ze schipperen tussen publiek en privaat.

Even over jouw eigen studietijd: wat vond je het meest interessant en wat minder?

Van de vierjarige opleiding waren de eerste twee jaren wat taai dankzij vakken als politicologie, sociologie, politieke instituties, etc., maar ze waren wel interessant omdat er goede docenten waren die de vakken gaven. Ik herinner me nog een leuk vak: publiek management, omdat het eigenlijk een breed vak is waarin de kernvraag “waarom werkt de maatschappij zo?” behandeld wordt. Een minder leuk vak was voor mij staats- en bestuursrecht. Dit vak voelde wat afstandelijk aan in vergelijking met andere vakken, hoewel het juridisch redeneren wel je denken kan aanscherpen. Er was als het ware een filter tussen het vak en de maatschappelijke vraagstukken.

Had je tijdens je studies al een bepaald toekomstperspectief?

Het eerste paar jaar niet, maar vanaf mijn derde jaar merkte ik door het nemen van keuzevakken bij andere

departementen dat lezen en schrijven van papers mij wel heel goed ligt. Zo ben ik daarna ook begonnen als AIO, wat mijn eerste baan was.

Hoe ben je bij de Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisatiewetenschap terechtgekomen?

Ik was eind 2000 gepromoveerd en via Mark Bovens ben ik hier gekomen toen de opleiding werd ingericht. Verder werken hier ook nog vele collega's die eveneens van Leiden komen. Ik heb dan drie jaar gewerkt als post-doc, daarna als universitair docent en nu ben ik universitair hoofddocent.

Wat zijn je werkzaamheden nu?

Mijn werkzaamheden bestaan uit onderwijs en onderzoek. Mijn interesses bij onderzoek gaan uit naar democratische controle, publieke verantwoording en internationalisering van toezicht. Met het laatste ben ik bezig aan een project. Verder geniet openbaar bestuur mijn voorkeur, want het is erg interessant om te zien hoe nationale staten in internationale contexten gaan opereren. Het hoe, wat en vooral de gevolgen voor beleid in die staten, vind ik zeer boeiend om te analyseren. Verder geef ik ook wel eens seminars aan professionals en verricht ik regelmatig adviesonderzoek in opdracht van maatschappelijke en publieke partijen

Als je zou moeten kiezen tussen onderwijs en onderzoek, welk zou je kiezen?

Het politiek correcte antwoord zou beiden zijn. Maar in mijn geval is dit ook daadwerkelijk zo. Onderwijs is ontzettend interessant omdat je kennis kan doorgeven aan studenten. Onderzoek is ook interessant door de variatie, je bent als het ware een eigen ondernemer, want je hebt een grote vrijheid in specialisaties en publicaties. Om goed onderwijs te geven, moet je veel onderzoek doen. Dit levert een vruchtbare interactie op, want het zijn juist studenten die extra onderzoeksvragen aanleveren waarover je kritisch kunt over zijn. Ik verkrijg interessante gegevens

van mijn studenten tijdens tutorgroepen, die vragen zet me weer verder aan het werk voor zowel onderzoek als onderwijs. Onderwijs geven is een mooi vak, omdat ik voldoening krijg van bijvoorbeeld eerstejaarsstudenten die vooruitgang boeken bij het verwerven van kennis en wanneer ik ze ook mag begeleiden bij het afstuderen. Hierom is het een leuke wisselwerking tussen onderzoek en onderwijs.

Waarom is de academische wereld voor jou aantrekkelijk?

Als wetenschapper vertrek je vanuit een maatschappelijk probleem en leidt je studenten op die zelf oplossingen kunnen geven op die maatschappelijke problemen door hen casusgevallen te laten oplossen. Zo heb je de wisselwerking tussen casussen en theorie. Bovendien kan ik door toepassing van het theoretisch kader advies geven door dit kader te vertalen naar de praktijk, wat de relevantie tussen theorie en praktijk verhoogt.

Als wetenschappelijke bestuurskundige kan ik advies geven aan mensen die met bepaalde vraagstukken worstelen. Omdat zij op praktisch niveau zitten, kunnen ze vaak hun problemen niet benoemen en zo kan de wetenschap als een spiegel fungeren voor concrete managementproblemen. Je tilt als wetenschapper, als een helikopterpiloot, de problemen omhoog tot een ander, meer theoretisch niveau; het oplossen van die problemen geeft een zeer hoge voldoening.

Je hebt ook meegeschreven aan het boek The New Eurocrats: National Civil Servants in EU Policy-making. Hoe heb je dat ervaren?

Het was een zeer leuk project waar we werkten met een goede taakverdeling. Voor mij was het onderzoek zelf het

interessantst. Het verzamelen en analyseren van gegevens was een zeer leuk proces. Het verschijnen van het boek was uiteraard ook een mooie bekroning op het werk.

Wat zou je aanraden bij studenten die overwegen een researchmaster te volgen? Ze kunnen immers het beeld hebben dat ze enkel tot wetenschapper worden opgeleid...

Studenten die goede onderzoeksmethoden beheersen zijn multi-inzetbaar, zowel binnen het openbaar bestuur als in de semi-professionele sector. Je kan dus overal terecht, zelfs al beslis je achteraf dat de academische wereld niets is voor jou. Niets weerhoudt een student om na het promoveren te kiezen voor een carrière als consultant, beleidsmedewerker, enzovoort.

Belangrijk om te groeien als wetenschapper is intrinsieke motivatie bezitten; wanneer vragen als “waarom werkt het zo?” je bezighouden. Om de mores van die wereld te leren kennen, is student-assistentenschap een zeer goed begin als student. Probeer anders in het buitenland mee te lopen met onderzoek, op die manier kan jij je interesses achterhalen.

Heb je nog suggesties voor studenten bij hun zoektocht naar een eerste baan?

Oriënteer je en kijk voorbij de promopraat door vragen te stellen over wat ze daadwerkelijk dagelijks doen. Doorvragen totdat je een concreet beeld hebt over die baan en werkplek. Maar vraag bovenal ook aan jezelf of je dit echt zou willen.

Bedankt voor dit interview!

Lidmaatschapskaart Alumnus

Voornaam Voorletters
Achternaam
Jaar van Aankomst
Werkgever
E-mail
Adres
Postcode..... Woonplaats
Telefoon
Mobiel
Geboortedatum
Giro/Bankrekeningnummer*

Hierbij macht ik de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden de B.I.L.-contributie (€ 13,61) jaarlijks, tot schriftelijke wederopzegging, van bovenstaande rekening af te schrijven. Het Alumnus-lidmaatschap van de B.I.L. is een samenwerkingsverband met het Departement Bestuurskunde van de Universiteit Leiden.

Datum Plaats
Handtekening

* Omcirkelen wat van toepassing is. Vragen? Bel: 071-5273696 of e-mail: bil@bilboard.nl

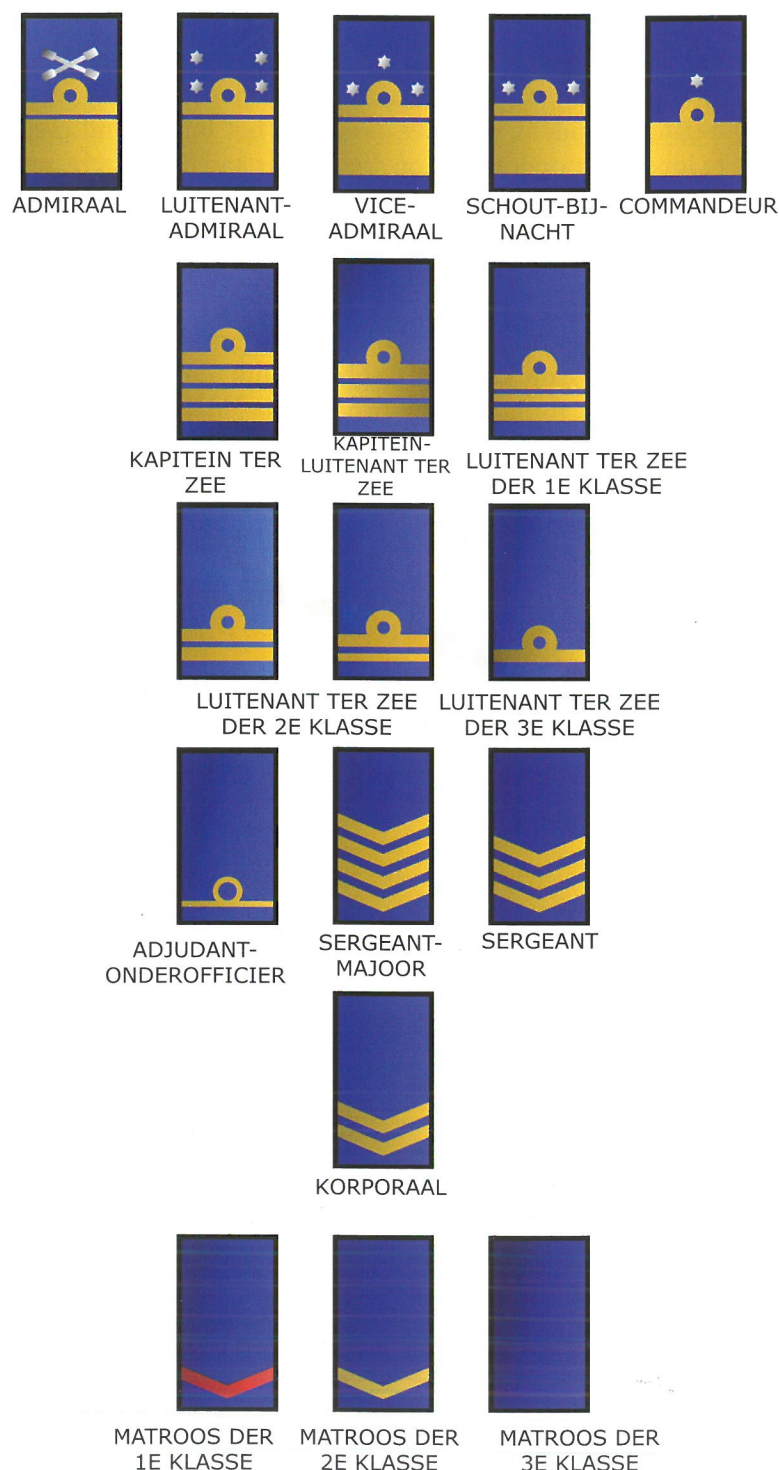
A.u.b. invullen en opsturen naar Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden
Postbus 9555, 2300 RB Leiden (voldoende frankeren)

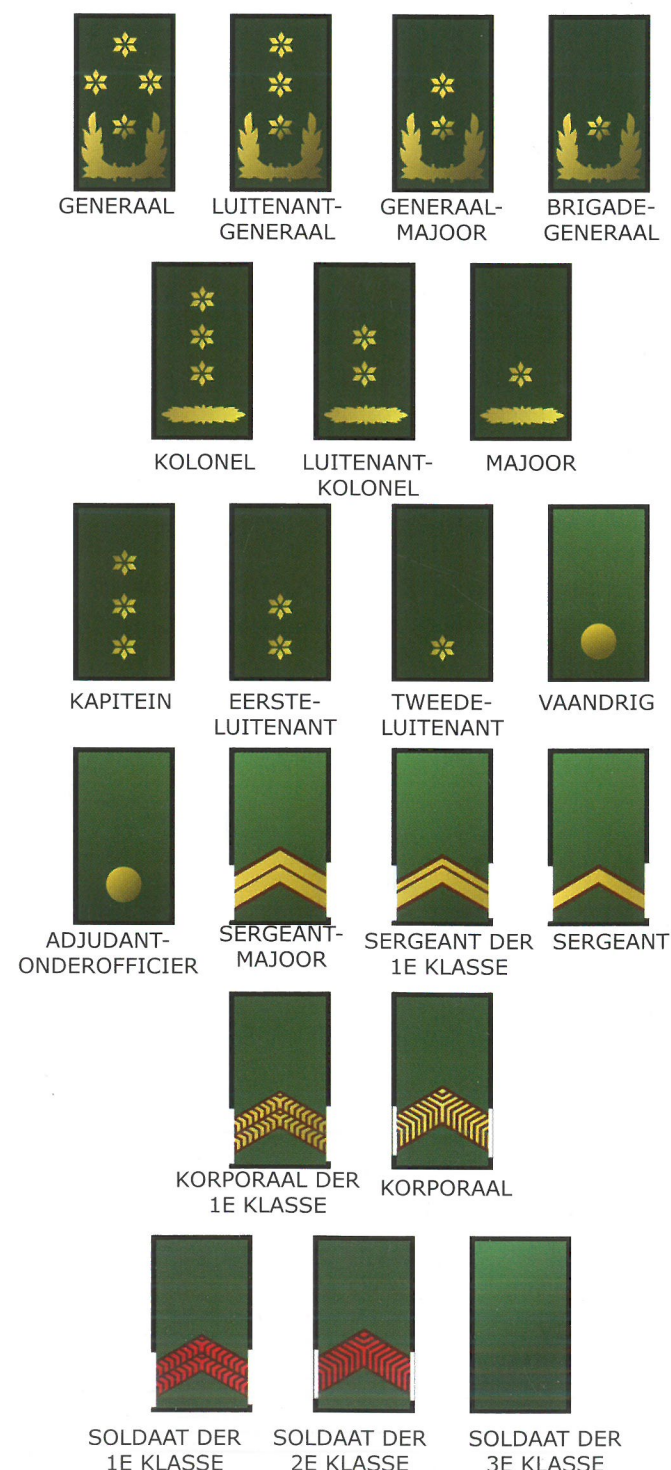
Wie is wie?

De rangonderscheidingstekens van de krijgsmacht

Koninklijke Marine (vloot)

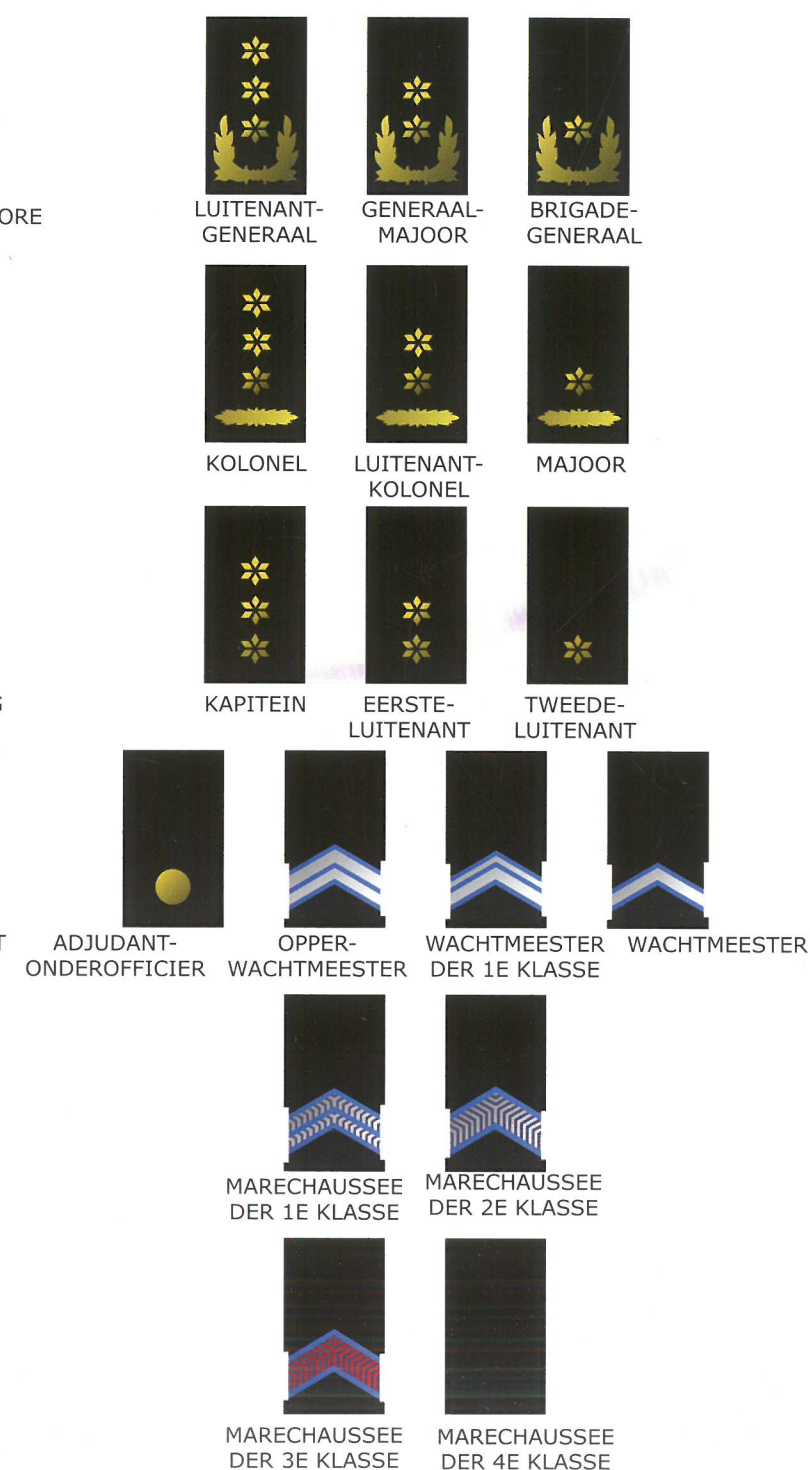
Koninklijke Landmacht

Koninklijke Luchtmacht

Koninklijke Marechaussee

Rectificatie:

In het eerste nummer van de 23e jaargang van de Bestuurskundige Berichten stond dat het artikel 'Van negen tot Vijf; Even voorstellen: Anne Rasmussen' door Stephanie Tang is geschreven. Dit artikel ik echter geschreven door Annemieke de Roos. Onze welgemeende excuses voor de verkeerde informatie.

Bezoek onze website www.BILboard.nl voor nieuws over de activiteiten die de B.I.L. organiseert!

Prikbord

Indien je niet meer lid wilt zijn van de B.I.L. in het collegejaar 2009-2010, dien je dit vóór 1 augustus 2009 schriftelijk of per e-mail kenbaar te maken:

B.I.L.
Postbus 9555
2300 RB Leiden
bil@bilboard.nl

Verhuisd? Nieuwe kamer? Geef je nieuwe adresgegevens door aan de secretaris!

De B.I.L. is altijd op zoek naar goede samenvattingen. Heb je nog een goed uittreksel liggen? Stuur deze op naar de B.I.L.! Indien we deze opnemen in onze uittrekselbank staat hier uiteraard een kleine vergoeding tegenover.

De redactie van Bestuurskundige Berichten verwelkomt reacties en brieven van lezers. Wil je reageren op één van de artikelen? Stuur dan een e-mail naar bil@bilboard.nl.

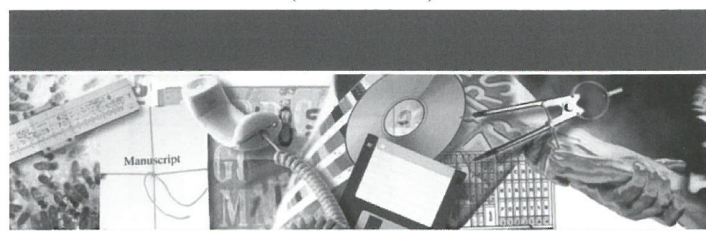
Er was een tijd van komen en
er was een tijd van gaan.
Maar nu is de tijd om terug te
komen!

De B.I.L. zoekt haar alumni!!!!

Ben je zelf een afgestudeerd Bestuurskundige: meld je aan! Ken je nog oud-studiegenoten die nog geen lid zijn: stuur ze naar onze alumni-site: bil-alumni.plexus.leidenuniv.nl

Zo verlies je nooit je studie, de B.I.L. en je studievrienden uit het oog.

(advertentie)

hooigracht 35
2312 kn Leiden
postbus 164
2300 ad Leiden
telefoon
071 514 32 44
telefax
071 514 35 49
e-mail
info@karstens.nl

karstens
druk met communicatie

Wij snappen wat het betekent om student te zijn

Als student moet je de eindjes aan elkaar knopen. Dat weten wij ook wel. Maar als student wil je wel op de hoogte blijven van nieuws en ontwikkelingen op bestuurlijk gebied. Daarom is Binnenlands Bestuur helemaal gratis. Zo ben je - zodra je meer te vertellen krijgt - helemaal voorbereid op een baan in het openbaar bestuur. Vacatures voor zo'n baan zijn er trouwens ook volop te vinden. Bovendien is Binnenlands Bestuur nu nóg beter afgestemd op de wensen van de openbaar bestuurder in spé met een vernieuwde website, e-nieuwsbrief, events en masterclasses.

Dus meld je aan op BinnenlandsBestuur.nl voor een gratis abonnement op het vakblad en voor de gratis dagelijkse e-nieuwsbrief.

**GRATIS
STUDENTEN
ABONNEMENT**

BINNENLANDS BESTUUR.NL

Meer te vertellen

VAKBLAD • E-NIEUWSBRIEF • WEBSITE • MASTERCLASSES • EVENTS • VACATURES

selexyz studieboeken

Bestel met een paar simpele muisklikken al je studieboeken op selexyz.nl. Daar vind je namelijk altijd de complete en up-to-date boekenlijsten van de meeste studies in Nederland. Ga snel naar selexyz.nl voor meer info. En voor het bestellen van je studieboeken, natuurlijk.

al je studieboeken compleet en
up-to-date op selexyz.nl

